

DOMOVINA

in KMETSKI LIST

Upravištvo in uredništvo »DOMOVINE«, Ljubljana, Puccinjeva ulica št. 5, II. nad., telefoni 31-22 do 31-26
Račun Poštne hranilnice, podruž. v Ljubljani št. 10 711

Izhaja vsak teden

Naročnina za tuzemstvo: četrtletno 6.— L., polletno 12.— L., celoletno 24.— L. — Posamezna številka 60 cent.

Pregled vojnih in političnih dogodkov

Preteklo soboto ob 10. dopoldne se je sestal v Rimu ministrski svet pod Ducejevim predsedstvom. Seja je trajala tri ure.

Vlada je sprejela vrsto važnih sklepov na vseh področjih državne uprave.

Vojna poročila zadnjih dni poročajo o nadaljnjem razvoju vojne v Sredozemlju. Osne sile so odločno nastopile proti Američanom in Angležem, ki so zasedli francosko Severno Afriko. Zlasti so se izkazali podmorničarji in letalci. Venomer so napadali in še napadajo sovražne dovoze v Severno Afriko.

Potopljena je bila že cela vrsta ladij in uničena so bila številna letala deloma v zraku, deloma na tleh. V Tunisu, kjer so se izkrcali sami odlični oddelki osnih padalcev in druge izbrane čete, so se pričeli prvi spopadi s sovražnikom.

Tudi na vzhodnem delu Severne Afrike je vojna v polnem razvoju. Osne čete so se po načrtu umaknile na svoje stare, dobro utrjene postojanke pod Bengazijem, kjer bo morala angleška armada pretrpeti prav trdo preizkušnjo.

Tudi na vzhodni fronti so boji v teku na vseh oddelkih. Ob Tereku je bilo uničenih več sovjetskih bojnih skupin. Sovjeti brezuspešno skušajo izboljšati položaj, ker Nemci in vsi njih zavezniki drže krepko vse postojanke v svojih rokah.

V Stalingradu se bitka še nadaljuje, vendar je od 26 mestnih okrajev 25 v nemških rokah.

Ne samo na kopnem in v zraku, tudi na Volgi padajo žrtve. Rusi so namreč posluhujejo splavov, da bi oskrbovali Stalingrad. Ker pa je Volga v gornjem delu že zamrznila, so nemški letalci razstrelili led, nakar so ledene plošče potopile mnogo splavov in splavarjev. Splavarji, od katerih se niti eden ni rešil, so bili po večini izpušeni kazneni. Nemški listi poročajo, da bo poslej uvrščenih nad pol milijona kazencev v sovjetsko vojsko. Nove divizije bodo postavljene na najkročljivejše točke fronte in bo njihova glavna naloga v tem, da bodo podžigale rdeče bojevnike.

Angleški letalci so v preteklem tednu spet izvršili nekatere napade na italijanska mesta, ki niso nikake trdnjave. Njihovo nečloveško mešanje z eksplozivnimi in vžigalnimi bombami je zahtevalo žrtve med civilnim prebivalstvom in povzročena je bila tudi znatna škoda. Nikakor pa niso angleški letalci dosegli svojega namena, da bi povzročili preplah ali da bi celo zmanjšali odporno silo Italije.

Po zadnjih napadih na Genova, Milano in Torino je notranji minister omogočil prostovoljno preseljevanje žensk in otrok iz mest, ki so najbolj izpostavljena angleškim barbarskim napadom.

Notranji minister je dal prefektom prizadetih pokrajin točna in stroga navodila, po katerih naj se izvaja prostovoljno izpraznjevanje prizadetih mest in naj se olajša odvajanje prebivalstva v one kraje, kjer ima vsakdo možnost, da si uredi svoje življenje, ali pa v kraje, ki so že določeni in pripravljeni za sprejem žen in otrok. Takl ukrepi notranjega ministrstva so razumljivi in potrebni, kajti bilo bi nesopamtno prepustiti nezasčiteno prebivalstvo barbarskim nagonom sovražnika.

Tudi na Daljnem vzhodu so se zadnji čas izvršili nekateri važni vojni pokreti. Pri Guadacanalu (Salomonovi otoki) se je od 14. do 18. novembra razvijala silovita bitka, pri kateri so Američani izgubili mnogo vojni in prevoznih ladij, med njimi dve oklopnici in 6 križark. Seveda so imeli tudi Japonci škodo, zlasti na prevoznih ladjah, vendar so se izkrcali na otoku.

Visoki komisar v Beli Krajini

V nedeljo je Eksc. Emilio Grazioli, Visoki komisar za Ljubljansko pokrajino, uradno obiskal mesto Crnomelj. To je bil njegov drugi obisk v Beli Krajini. Ze spotoma je bil visoki gost večkrat pozdravljen. Na novomeškem kolodvoru je izstopil in obšel četo GILL-a, ki ga je navdušeno pozdravila. Razgovarjal se je z učenci, nakar je izpregovoril z zastopniki oblaštcev.

V Crnomlju so skupine mož, žena in otrok pozdravile Visokega komisarja. Ob vstopu v mesto je stal častni oddelek polka z zastavo in godbo. Eksc. Grazioli je obšel častno četo in se poklonil zastavi. Nato se je napotil k svečani otvoritvi nove karabinjerske vojašnice. Po blagoslovitvi poslopja je župan Pavel Klemenc izročil Kr. Karabinjerjem zastavo za vojašnico. Visoki komisar se je zahvalil županu in orisal, kako se Kr. Karabinjerji bore proti komunizmu. Nato je posetil vojašnico, potem pa je prisostvoval odkritju plošče na trgu Littorio. Na trgu je bilo zbrano vse crnomeljsko prebivalstvo. Visoki komisar je stopil na oder, kjer ga je pozdravil župan Klemenc. Pozdravne besede je izpregovoril tudi dekan Pavel Binar.

Nato je imel Visoki komisar pomemben nagovor na prebivalstvo. Orisal je, kako je Ita-

lija prišla v Ljubljansko okrajinu in kako je Visoki komisar ob lanskem obisku naglašal, da se človekoljubje Rima ne sme smatrati za srbost. Toda mnogo prebivalstva je nasledlo komunistom in začeli so se vršiti poboji in pustošenje. Ukrepi za iztrebljenje nereda niso izostali. S povratkom popolnega reda pa bodo mnogi strogi ukrepi spet preklicani ali omiljeni. Mirna bodočnost leži v rokah prebivalstva. Kadar bo odpor proti komunizmu splašan, bodo komunisti nehali s svojim delovanjem ter bodo predvsem izgubili vsako nado na uspeh v tej pokrajini. Na vsak način naj bo krvavi nauk zgovoren opomin, ker se je prebivalstvo imelo priliko prepričati, kaj vse namerava storiti komunizem. Visoki komisar je končal svoj govor s pozdravom Kralju-Cesarju in Duceju.

Po manifestaciji na trgu je šel Eksc. Grazioli na vojaško pokopališče, kjer se je poklonil Padlim ter je položil venec na veliki križ. Nato je obiskal še sedež Dopolavora, kjer je pravkar obedovalo 50 šolskih otrok. Zanimal se je za njihove družinske razmere, nato pa je obiskal še vojno bolnišnico, kjer se je razgovarjal z ranjenci in bolniki ter jim je izročil darila v Ducejevem imenu. Popoldne se je med živahnim pozdravljanjem vrnil proti Ljubljani.

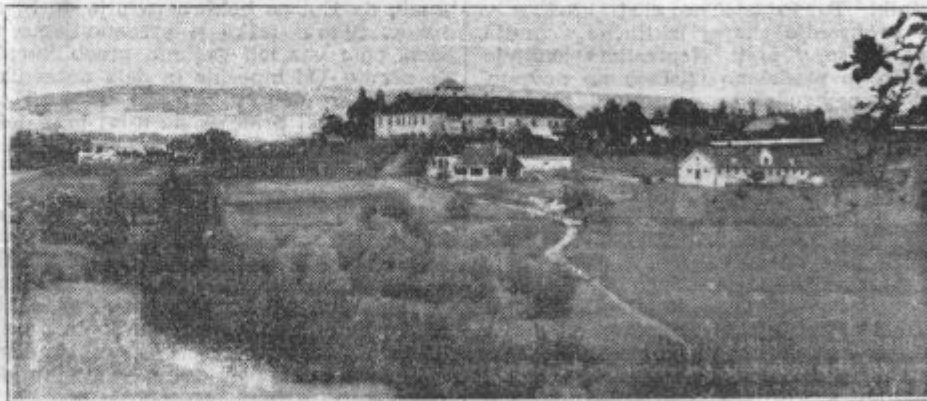
Dajte sina v kmetijsko šolo na Grmu!

Na kmetijski šoli na Grmu pri Novem mestu se prične novo šolsko leto v začetku januarja 1943. Zavod ima dva oddelka: letno in zimsko šolo. Letna šola traja nepretrgoma eno leto, zimska pa dve zimi po 5 mesecev. **Letos se sprejemajo učenci samo v celoletno šolo**, ker če bodo razmere dovoljevale tudi zimsko šolo, se bo vršil njen II. tečaj.

Vsi gojenci stanujejo v zavodovem internatu, kjer imajo vso oskrbo. Sprejemajo se pridni,

dovolj nadarjeni sinovi kmečkih staršev, ki bodo po končanem šolanju ostali stalno na kmetiji, v starosti od 16 let naprej in z uspešno dovršeno osnovno šolo.

Lastnoročno spisane prošnje, opremljene s kolekom za 4 lire, je treba poslati ravnatelstvu Pokrajinske kmetijske šole na Grmu takoj, najdalje pa do 15. decembra 1942. Prošnje vložite preko domačih občin, kjer poslujejo, odnosno preko župnih uradov ali pa preko okrajnih gla-

Japonski listi pripominjajo v obširnih poročilih, da je bila ta

tretja bitka med Japonci in Američani po silovitosti hujša kakor vse prejšnje.

Tokrat so se prvič pojavile nove ameriške križarke, kakršne so začeli graditi lanske pomlad. So zelo urne in dobro oborožene, vendar japonskemu brodomu niso bile kos.

V tej zvezi naj pripomnimo, da se je tudi na kavkaškem področju zadnje dni prvič pojavilo raznovrstno novo nemško orožje. Zlasti so se izkazali novi metalci min in posebne strojnice s 4 cevmi, ki sila naglo streljajo. Obojno orožje se da lahkotno uporabljati in prenašati. In ker je montirano na smučeh, se je izkazalo kot posebno primerno v bojih v gorovju, ker vzdrži brez motnje vlago in mraz in vse druge nevšečnosti slabega vremena.

Nemška vojna poročila od 14. t. m. objavljajo

prve podrobnosti o novi sovjetski ofenzivi ob Spodnjem Donu.

Ofenziva ni bila za nemško vrhovno poveljništvo nobeno presenečenje. Ze dolgo je bilo opaženo močno zbiranje čet.

Južno-zapadno od Stalingrada in v velikem loku Dona so sovjetske čete, brezobzirno žrtvujoč moštvo in vojni material, vdrle v obrambno fronto ob Donu. V teku so protlukrepi. V trdovratnih in sprememb polnih bojih zadnjih dni je bilo več sto sovjetskih oklopnih voz uničenih. Oddelki nemškega in rumunskega letalstva so vkljub neugodnemu vremenu stalno podpirali vojsko na kopnem. V Stalingradu so samo krajevne bojne operacije. Na področju Kavkaza so neugodni vremenski pogoji preprečevali večje borbene operacije. Novi močni napadi Sovjetov južnovzhodno od Ilmenskega jezera so se izjalovili. V ozemlju ob izlivu Volhova je bilo več sovražnih transportnih vlakov z letalskimi napadi uničenih.

varstev, od koder bodo po prijavnosti uradno poslani na zavod. Lahko pa se prošnje vložijo tudi osebno v pisarni kmetijske šole na Grmu.

Prošnji je treba priložiti: 1. rojstni in krstni list, 2. domovnico, 3. zadnje šolsko spričevalo, 4. pravstveno spričevalo (pri onih prošilcih, ki ne vstopijo v zavod neposredno iz kake druge šole), 5. izjavo staršev odnosno varuha (kolek za 2 liri), s katero se zavežejo plačevati stroške šolanja (šolnino). Obenem se morajo zavezati tudi, da bodo plačali šolnino do konca šolskega leta, če bi sin, odnosno varovanec, brez opravičenega vzroka predčasno zapustil zavod, 6. tisti, ki reflektirajo na pokrajinsko ali kako drugo podporo iz javnih sredstev, morajo priložiti tudi izjavo (kolek za 2 liri) staršev ali varuha, da bo njih sin (varovanec) stalno ostal na kmetiji, v nasprotnem primeru pa, da povrnejo zavodu sprejeto podporo iz javnih sredstev, 7. uradno potrdilo občine ali davčne uprave, ki naj obsega:

velikost posestva v ha,
predpis direktnih davkov v lirah,
število družine, posebej koliko je še nepre-
skrbljenih otrok ter morebitne druge družin-
ske razmere, in
koliko se redi na posestvu konjev, goveje ži-
vine in prašičev.

Po rešitvi prošnji bodo prosilci pravočasno obveščeni o sprejemu, kaj naj prinesejo s seboj v šolo in kdaj naj pridejo v šolo.

Pri vstopu v šolo napravijo gojenci kratek sprejemni izpit iz slovenščine in računstva. Hkrati se bo preiskalo njihovo zdravstveno stanje po šolskem zdravniku. Mesečna oskrbnina bo znašala predvidoma od 300 do 100 lir po premoženjskih in družinskih razmerah prosilcev. Oskrbnina se plačuje mesečno vnaprej. Prosilci za Pokrajinsko nižnjo mesto morajo priložiti pod 6. navedeno obvezno izjavo in pod 7. navedeno potrdilo o velikosti posestva in višino letnih direktnih davkov z navedbo družinskih in gospodarskih razmer.

Vključ izrednim razmeram v tem letu dokončuje Grmška kmetijska šola v redu svoje letošnje šolsko leto in v 56letnem svojem obstoju razpisuje novo šolsko leto v upanju, da bo kljub izrednim težavam slejkoprej mogla vršiti svoje poslanstvo v širjenju gospodarskega znanja in omike ter v vzgajanju in usposabljanju bodo-
čih naprednih slovenskih kmečkih gospodarjev. Starši, ki imajo sina od 16 let naprej in mu ka-
nijo nekoč izročiti posestvo, ne bodo zamudili prilike poslati ga na Grm, ki nudi varno mož-
nost strokovnega šolanja in krščanske izobrazbe pridnih kmečkih fantov. — Ravnateljstvo.

GOSPODARSTVO

Vse leto zori žito

Pregovor pravi, da se povsod kruh peče, koder sonce teče. Za kruh potrebno žito pa zori po svetu neprestano, saj ga ni meseca v letu brez žetve.

V januarju, ko brije po naših njivah ledena burja, ali jih pokriva debel sneg, žanjejo v Avstraliji, Argentini in Novi Zelandiji. Tem sledi Severna Indija, kjer žanjejo v februarju. V marcu dozori žito v Južni Indiji. V aprilu, ko se začne pri nas pomladno delo, zori žito v Perziji, Siriji, Palestini, v severnem delu Srednje Amerike in v Mehiki. Na Kitajskem, v Mali Aziji, v Severnem Egiptu, v Tunisu, Alžiru, Maroku in Arabiji, žanjejo že v maju. Nekoliko kasneje, v glavnem v juniju je žetev v Španiji, na Portugalskem, v Južni Franciji, Rumuniji, Bolgariji, na Grškem, v Srbiji in v Kaliforniji. V Severni Franciji, na Ogrskem, v naših krajih, v južnih predelih Nemčije, po večjem delu v Rusiji in v Združenih državah Amerike zori žito v juliju. V severnih predelih Nemčije, na

Nizozemskem, v Belgiji, v Sudetskih državah in v Kanadi žanjejo v avgustu. Na Norveškem in Švedskem, na Danskem in Irskem, v severnem delu Amerike, v Severni Kanadi in na Alaski zori žito šele v septembru, v Sibiriji pa celo v oktobru. Ko odpada pri nas z drevja listje in se pripravljajo narava k počitku, v oktobru, začno žeti na Koreji in na otokih Borneo, Celebes in Sumatra. Za Božič pa žanjejo v Južni Afriki in Zapadni Indiji.

Kakor vidimo, se vsak dan znova polnijo žitnice in skladišča ne samo z žitom, ampak tudi z različnimi drugimi pridelki, ki so potrebni za prehrano človeškega rodu. Nemoten svetovni promet in mednarodna trgovina posredujejo izmenjavo in prodajo teh pridelkov med narodi in državami in urejata redno prehrano. Kakor hitro sta svetovni promet in trgovina ovirana ali celo za daljšo dobo onemogočena, se pojavi v enih krajih pomanjkanje, v drugih prekomerno kupočenje raznih pridelkov.

Deževniki napravljajo rodovitno prst

Na vrtovih, njivah in travnikih opazimo je-
seni iz drobnih klobasic sestavljene kupčke pr-
sti, včasih velike kakor orehi, pa tudi majhne
kakor lešniki. To so izločine glist, ki žive v
zemlji in se hranijo skoraj izključno s prstjo
in snovmi, ki so v prsti. Neprestano jemljejo
vase prst in jo predelano izločajo na površje.
Deževniki so neutrudni in neprestani predelo-
valci zemlje. Brez prestanka rijejo v zemlji, jo
drobe in prebavljajo, rahljajo in zračijo ter s
tem uravnavajo zemeljsko vlago. Rovi so kakor
drenažne cevi, skozi katere se pretakata voda
in zrak.

Pa ti neutrudni delavci in preoblikovalci naše
rodne zemlje niso na najboljšem glasu. Očitajo
jim, da žro solato in razno drugo zelenjad. To
je zmotno! Deževniki ne jedó nikoli rastočih
rastlin, pač pa zavlečejo v svoje rove v zemljo
po ogrcih, strunah in mramorjih spodjedene in
ovenele rastline. S tem pa množe v zemlji
črnico ali humus. Pustimo tedaj deževnike, naj

v miru opravljajo v zemlji svoje delo, ki je tako
veliko in važno, da si tega niti predstavljati ne
moremo. Po proučevanju in preizkusih so do-
gnali, da živi na hektaru zemlje do 20 q dežev-
nikov. Skoraj težko si predstavljamo to mno-
žino, poln voz teh drobnih preoblikovalcev na-
še zemlje. Od množine in dela deževnikov so v
veliki meri odvisni pridelki. Poskusi so poka-
zali, da je bil pridelek na njivi brez deževnikov
za dobro tretjino manjši, kakor na drugem isto-
taksnem in enako vrednem zemljišču, kjer so
opravljali svoje delo deževniki.

Posebno živahno delujejo deževniki v zemlji,
ki jo gnojimo s hlevskim gnojem in kompos-
tom. Kisle zemlje, posebno če je gnojena samo
z umetnimi gnojili, se ogibljejo. Deževniki vrše
tedaj stalno in skoraj neopaženo veliko delo.
Neprestano presnavljajo zemljo in tvorijo rodo-
vitno prst. Te neznatne živali so člen velike
skupnosti, ki popolnjuje snovanje in delovanje
narave.

Drobne vesti

Dodeljevanje merjascev za plemo. Po nalogu
ministrstva za kmetijstvo in gozdove, bodo v
prihodnjem mesecu razdeljevali po Ekonom-
skem zavodu za živinorejo merjasce take pasme,
ki se hitro razvijajo. Rejci naše pokrajine, ki
nameravajo nabaviti take merjasce, naj vložijo
prošnjo pri okrajnem glavarstvu ali pri kme-
tiskem inspektoratu v Ljubljani (Puccinijeva 9)
najpozneje do 30. novembra.

Jesenska kop v vinogradu. Kdor hoče svoj
vinograd z uspehom pognojiti, zlasti če gnoji s
hlevskim gnojem, naj gnoj že v jeseni na vno-
gradu raztrosi ter pokoplje. Ako so trte mlade,
naj se trosi okrog njih, ako so starejše, pa naj-
bolje sredi vrst ali z drugimi besedami: tam,
kjer so v zemlji lasne koreninice. Te namreč
srkajo hrano, ne pa debela korenika. Kdor na
tak način jeseni gnoji, ta nakloni trti dvojno
korist. Prvič stori, da je gnoj tedaj, ko ga trs

potrebuje — to je spomladi — dobro razkrojen
in takoj koristi, in drugič, da se zemlja čez
zimo dobro zrahlja, da dobi tako zrak pristop
do korenin, ki jih potem oživilja in vzpodbuja
k uspešni rasti.

Izkoriščanje vinskih tropin. Že ves čas vojne
izdelujejo v Nemčiji iz vinskih tropin zraven
tropinovke tudi apnikovo sol vinske kisline (kal-
cijev tartrat). Dobijo je od 2 do 3 odstotke. Po-
leg navedene soli dobijo še tudi žganje in sicer
2 in pol do 3 in pol litra čistega alkohola iz 100
kg tropin. Vinske tropine so v navedene svrhe
izkoriščali v Franciji in Italiji že v mirnem
času.

Kako dolgo ostane sadjavec na drožeh? Po
končanem vretju sadjevca ne škodujejo na dno
sedle drože tako dolgo, dokler so pri miru, ker
ne vplivajo na nadaljnji razvoj sadjevca. Slabo
pa je, če bi ostal sadjavec na drožeh čez pomlad.
Kipelne glive odmirajo in začno gniti ter se
lahko iz kateregakoli vzroka ta gniloba dvigne

Žrtve komunizma

Zadnji čas so prispela z Dolenjskega v Ljub-
ljano poročila o novih odkritjih komunističnih
zločinov, obenem pa tudi poročila o razkroju po-
sameznih oddelkov. Navedli jih bomo po vrsti:

V Strugah pri Dobrempolju sta na Martinovo
nedeljo ujela dva člana vaše zaštite 28letnega
partizana Habiča iz Skofljice, ki je imel s seboj
bombnik in zimsko odejo. Stražarji so ga nato
odvedli k poveljstvu Legije smrti na Vidmu. Iz-
povedal je podrobnosti o taki imenovani Can-
karjevi brigadi, ki se skriva po gozdovih pri
Dolgem brdu pri Semiču in razpada. Habiča so
obdržali v taborišču varnostne straže v Lo-
brem polju.

Nadalje je bilo v okolici Dobrega polja za-
žganih več partizanskih taborišč. Blizu Vodic so
členi Legije smrti napadli več partizanskih ta-
borišč in pobili več komunistov. Krvavi sledovi
pričajo, da je bilo tudi več ranjenecv. Ujeli so
27letnega partizana Viktorja Freceta, po rodu
Celjana. Boril se je s stražo in so ga morali s silo
pripeljati v Dobro polje. Tu je izjavil, da par-
tizanom primanjkuje hrane in obleke. Sodeloval
je pri raznih napadih ter je povedal, da so imeli
partizani pri Bizoviku 14 mrtvih in več ranjenih.

V partizanskem taborišču nad Kompoljami,
katero je Legija smrti pred dnevi uničila, so
našli dve žrtvi komunistov: ustreljena sta bila
kompoljska trgovca Stefan Mustar in Franc Ba-
bič. Zdaj so ju položili v blagoslovljeno zemljo
pri fari.

Na Trebelnem so partizani precej časa gospo-
darili. Ze pred božičem je padla prva domača
žrtev Maks Klemenčič, ki mu je kmalu nato
sledil posestnik Barbo. Dne 11. aprila pa je bila
v Čužnji vasi pod Trebelnim zažgana Vidmar-
jeva hiša, kjer so imeli partizani zavetišče. Tu
je bilo poleg Vidmarja in njegove žene ustre-
ljenih še 10 komunistov. Razkrilo se je, da je
od Lukovnika do Klevevča kakih 250 žrtev ko-
munizma.

Tudi zdravnik dr. Mirko Pokorn iz Dobrega
polja je zašel med partizane, čeprav je bil od
početka krščanski socialist. Z vso svojo družino
— ženo, njeno sestro in 4 otroki — je zbežal naj-
prej v Struge, od tod pa dalje na Log in v druge
partizanske predele. Kmalu nato je padel nje-
gov 16letni pastorek Boris, ki je opravljal služ-
bo kurirja. Ženino sestro in otroke so zajeli
vojaki in jih odpeljali. Dr. Pokorn je zadnje
čase izvrševal svojo službo nekje blizu Velikih
Lašč. Ko se je umikal pred zasledovalci po go-
zdovju pri Velikih Laščah, so ga partizni kot
nezanesljivega ustrelili. Žena ga je po dvo-
dnevem iskanju našla mrtvega v gozdu in ga
je sama pokopala.

Med smrtnimi žrtvami komunizma je tudi
župnik pri Sv. Vidu nad Cerknico Karel Žužek.
Dne 14. julija se je bil odpeljal s kolesom proti
Begunjam in se ni več vrnil. Sele zdaj je neki
posestnik iz St. Vida, ki je šel z vozom po drva,
slučajno naletel v gozdu na grob. Poklical je
sosedo, ki so začeli pokopnika odkopavati. V
bližnjem grmu so tudi našli polomljeni bicikelj.
Iz lege trupa so sklepali, da se je župnik v gro-
bu prebudil iz nezvesti, da si pa ni mogel več
pomagati. Truplo so pokopali pri Sv. Vidu.

Preteklo soboto je bilo uničeno partizansko
taborišče nad Orlem. Ubili so bili 4 partizani,
1 partizan pa je med prevozom v bolnišnico iz-
dihnil.

Pred vojaškim sodiščem v Ljubljani je bila
obsojena na smrt 22letna partizanka Angela Hö-
nigmannova, doma s Kočevskega, ki je sodelo-
vala s partizani v okolici Dolenjskih Toplic.
Sokrija je bila treh umorov: Antona Mišjaka,
Alojzija Mišjaka in Alojzija Kristana. Pri are-
taciji so našli pri njej samokres.

In pomeša s sadjcem, ki se zaradi tega dviga
lahko pokvari. Kdor hoče imeti dober in stano-
viten sadjavec, ga mora pravočasno — po dvo-
jnem vretju pretočiti. Navadno je čas pre-
takanja sadjevca od novembra do
konca januarja. Sadjec se navadno sa-
mo enkrat pretoči, ker je po prvem pretakanju
že večinoma popolnoma zrel.

**Vinsko drožje, torej ono goščo, ki ostane pri
pretakanju vina ali sadjevca na dnu posode,**
je treba čimprej uporabiti, to se pravi: prede-
lati v pijačo za dom ali pa uporabiti za kuhanje
žganja za tako imenovano droženko. Ako pusti-
mo drože delj časa — zlasti v nepolni posodi —
se razkroji, kar škoduje pozneje žganju, odnosno
pijači, ki si jo mislimo napraviti za domačo ra-
bo. Ker ima drože navadno 40 do 50% vina, se
da iztisniti iz njega vinska pijača srednje kako-
vosti. Tipičen okus tega na ekstraktivnih sno-
veh bogatega vina odpraviš z lesnim ogljem in
precejanjem. Kajpada se to izplača le v večjem
kletarskem podjetju. Zganje, kuhamo iz drožja,
ima mnogo patoke (po domače ji pravimo fuzel),
in mnogo hladljivih eteričnih olj, ki so vzrok,
da postane droženka bela kakor mleko, ako jo
razredčimo.

NORAH LOFTS

V SUŽENJSTVU

Gospoda Johna pa je na skrivnem zanimalo vprašanje, ali je bila ta dekla, ta Ela Ronova, ali kako se je že — sála, res Druryjeva pomočnica ali pa morda le Wainwrightovo orodje, in je krčmar in ničel.

Razbojniku, ter je le po golem naključju izgubila življenje, ko se je bila nagnila skozi okno, da bi opazovala banditov beg. Od tega Wainwrighta si se lahko vsega nadejal. Dovolj čudno je bilo, da se je razbojnik skrival prav pri »Zlatem runu«, v edini gostilni, katere lastnik je zmerom poudarjal, da se ni še nikoli spečal s človekom, ki ga zasleduje oblastvo, in se tudi nikoli ne bo. Vsekakor bo moral imeti poslej eno oko odprto za tega starega lisjaka. Sodnik je izpraznil svojo čušo, zadovoljno mlasknil in se vrnil v vstal. Ko si je dal pomoči v krasen lašč, ki ga je bila Ela namenila Tomu Druryju, se je zadovoljno muzal. Gospod John se je že veselil, kako bo poročal višjemu sodniku. Ta odvratni gospod Nicholas mu je bil dal razumeti, da mora biti po vsej priliki le nekaj resnice na govoricah, da je bil človek, na katerega glavo je bila razpisana nagrada, nezakonski član Moretonove rodbine, ker le tako, da je bilo mogoče razumeti, zakaj je bil doslej zaman ves trud, ujeti Druryja. Zdaj bo lahko povedal temu staremu psu, kako smešno je bilo njegovo sumničanje.

»Vsekakor smo dosegli lep uspeh!« je mrmral sam pri sebi in pokimal gostilničarju v slovo. »Svetujem vam, da v bodoče bolj pazite na svoje dekle!«

»Bodite brez skrbi... na to se vaša milost lahko zanese!« je zagodrnjal Wainwright. »Drugič se mi kaj takega ne bo zgodilo.«

»Nam je lahko hvaležen«, je dejal gospod John. »Prihranili smo mu delo.«

To je bila nagrobna beseda Tomu Druryju in Eli Ronovi.

Obe trupli so vrgli v šupo. Noben zvon jima ni zazvonil, noben duhovnik ni razglasil, da sta se jima duši vrnili k Bogu. Solnčni žarek se je bil prikradel skozi špranjo v strehi in je plesal okrog obeh mrtvecev. Nikdar več ne bo med ljudmi strašilo ime Toma Druryja, najstrašnejšega razbojnika in morilca in Eli Ronovi, ki je bila postala njegovo orodje, se ni bilo treba več bati ne nje, ne dejanj, h katerim jo je bil silil, ne kazni, ki ji je bila preti. Trda in hladna sta ležala drug ob drugem zmerom na to življenje šlo svojo pot in svetlolaso deklico, kateri na ljubo je postala njena mati zločinka, je ničesar hudega. Gluteč ubirala pot proti domu.

Pri »Zlatem runu« je vladalo seveda veliko razburjenje. Marta se je ob pogledu na razmrčarjeno Eline truplo onesvestila in so jo morali spraviti k zavesti z osmojenim perjem, ki so ji ga držali pod nosom. Gospa Bridgesova je bila globlje pretreseena, kakor je kazala. Roza je dejala, da se je soet enkrat izkazalo, da tiha voda giblje dere. Orožnik, ki je bil s strelom spravljen Toma s strehe, se je prav tako veselil pohvale, ki jo je bil deležen, kakor zlačnika, ki mu je bil njegov predstojnik stisnil v roko. In Wainwright je imel le eno misel: razložiti gospodu Johnu, da je delala Ela na lastno nest, ne da bi bil kdo kaj vedel o tem. Postregel je orožnikom s pivom, sodnika pa je pogostil z vinom. Dejstvo, da je bila Ela, to mirno, ponižno bitje, banditova pomočnica, je spravilo vso hišo po koncu.

»Zdela se je tako mirna, tako zanesljiva«, je dejal Job. »Nikdar ne bi mogel verjeti, da je bila le z eno edino mislijo pri tej reči, ki ni bila v zvezi z njenim delom, ne glede na tisto neumnost, od katere pa je potekla že lepa vrsta let.«

»Kakšna neumnost je bila to?« je hotel ve-

deti gospod John, ki mu je vino po malem razvezalo jezik.

»Ljubezenska zgodba«, je odvrnil Wainwright. »Ela ima otroka... deklco, ki je že precej velika.«

»Morda pa je bil Drury otrokov oče!« ga je prekinil sodnik. »Morda se je zato vrgla skozi okno, ker je videla, da je konec z njim.«

»Že mogoče, vaša milost«, je prikimal Wainwright in na videz raztreseno porinil steklenico z vinom bliže h gospodu Johnu, da bi si spet pridobil napol izčrpano zaupanje tega veljaka.

DESETO POGLAVJE

Hestera je imela na poti proti domu spočetka glavo polno misli o tem, kar jim je bila danes v šoli govorila gospodična Peckova. Pripravljala jim je bila o Panu, arkadijskem pastirskem bogu, ki je bil bog groze, ni pa imel moči nad nedolžno devico.

»Nikdar ne pozabi tega, dete moje,« ji je zabičala gospodična Peckova. »V tej pravljici se skriva globoka resnica.«

Nenadoma, ne da bi sama vedela kako, so prešle Hesterine misli od pastirskega boga Pana na konjskega hlapca Sama, ki je njej na ljubo bil pripravljen storiti vse. — Sam bo pomagal, in mati bo morala uvideti, da mu je treba zaupati. Res je, da ga ni še nikdar prosila ničesar, kar bi ga lahko stalo službe, — kljub temu je bila dobre volje. Sam je nikdar ne bo pustil na cedilu. Imela je občutek, da se bo vse dobro končalo, da bo brez hudih posledic popravljena neumnost, ki jo je bila zagrešila v pretekli noči.

Pri »Zlatem runu« je bila glavni dnevni obrok večerja. Opoldne so pojedli potniki le kaj malega, ker je večina potnikov nestrpno čakala na nadaljevanje poti in se ni hotela zadrževati z obilnim kosilom. Tako je pomalem tudi služinčad skrajšala svoj opoldanski počitek, da je lahko zvečer nekoliko dalje posedela za mizo, ko je bil večji del dela že opravljen in ni bilo treba s polnim želodcem tekati po stopnicah.

Ko je Hestera odprla vrata v kuhinjo, je splošni razgovor namah utihnil. Nastal je globok molk. Hesterine oči so iskale mater, da bi ji takoj zaupala svoj predlog, da je treba iskati Samove pomoči. Ker ni videla Ele, je mislila, da je še pri delu, pa se je obrnila proti vratom, ki so vodila v notranjost hiše. Gospa Bridgesova, ki je kraljevala na čelu mize v svojem udobnem naslanjaču, jo je zadržala s kretnjo roke.

»Odloži stvari na stol, dete!« ji je zaklicala. »Sedi in jej — dokler ni še vse mizlo.«

Hestera je ubogala in je sedla na konec dolge mize, tja, kjer je bilo njeno mesto, odkar je začela jesti s služinčadjo. Kostrunja pečenka je prijetno dišala in končno se ji ni tako mudilo, saj pred nočjo ne morejo ničesar začeti, tem manj, ker ima Sam do večera več ko dovolj dela, da počese, napoji in nahrani potne, utrujene konje, ki mu bodo prispeli z gosti in da ugotovi vsem ostalim zahtevam njihovih lastnikov.

Nenavadna tišina je trajala dalje. Gospa Bridgesova se je sicer zanimala, kako diši Hesterine pečenka — odvisno vprašanje, saj ni bilo mogoče prezreti, s kakšnim užitkom je jedla — toda razgovor, ki sicer ni niti za hip zastajal, se danes nikakor ni mogel razviti. Hesteri, ki je bila zaposlena z lastnimi mislimi, se ni zdelo to nič posebnega. Saj se je že večkrat zgodilo, da je gospa Bridgesova prekinila pogovor o stvari, ki se ji ni zdel primeren za otroka, kakor hitro je stopila Hestera v kuhinjo.

Nenadoma je Hestera opazila, da na prostoru njene matere ni nobenega ne krožnika, ne žlice, ne kruha. Torej so jo že poklicali k kakšnemu neodložnemu opravilu, toda ne, tudi to ni bilo, tedaj bi morale ležati na njenem

mestu drobtine. Zdelo se je, da sploh ni bila prišla h kosilu in kakor da je sploh ne pričakujejo. Hestera je nenadoma vznemirjena dvignila glavo, pogledala od enega do drugega in v tišini je zazvenelo njeno vprašanje: »Je mati že jedla?«

Nihče ni odgovoril, toda gospa Bridgesova je trudoma vstala s svojega naslanjača, stopila k otroku, se težko spustila na klop k njemu, tja, kjer je sicer tako rada sedela Ela.

»Saj moraš izvedeti,« je dejala potrto. »Tvoja mati je — Nesreča, veš...« Zgrudila se je in vzklila: »Ni res... ona je mrtva!«

»Mrtva...« je zajecjala Hestera vsa iz sebe. »Toda kako... zakaj je umrla?«

Predno je mogla gospa Bridgesova odgovoriti, se je vmešala Roza. Tvoja mati je bila pomagateljica Toma Druryja, razbojnika in morilca. Ustrelili so ga in tvoja mati se je vrgla skozi okno... Ni škoda zanjo... Spravila je gospoda Wainwrighta in vse nis ob dobro ime.

Gospa Bridgesova je iztegnila roko, pograbila Hesterin krožnik in ga vrgla naravnost v Rozin zlobni obraz. Fižol, meso, krompir, vse to je obviselo na Rozinem nosu in se ji prilepilo na lase, dočim se ji je omaka cedila po vratu in prsih.

»Ti mrha brezsrčna... izgini mi izpred oči, preden se spozabim nad teboj!« je sikala gospa Bridgesova in si privila Hestero, ki je nepremično sedela, na svoja prsa.

Roza je bruhnila v jok in krik.

»Moj ubogi otrok!« je šepetala gospa Bridgesova svoji ljubljenci, »ne verjemi temu lažnivemu gobcu... Tvoja mati ni bila hudobna, jaz vem, da, to bolje. Če je napravila krivico, je bila primorana k temu... in to nič ne pomeni, da se je sama ubila... lahko je bila to nesreča... mogoče, da je padla skozi okno, ko je gledala za banditom...«

Hestera je s praznim pogledom strmela predse. Dogodki zadnje noči so ji stopali pred oči tako jasno, da ji je bilo, kakor da bi vse to iznova doživljala. Zdelo se ji je, da stoji pred oknom in dviga svečo, da hiti po stopnicah, da spušča tujca v hišo in z njim smrt. Njena krivda je bila, da je morala mati umreti. Ona jo je umorila. Bilo je prav tako, kakor da bi vzela nož in ji ga zasadila v srce.

Gospa Bridgesova jo je začela ljubkovati in božati, vsak hip pripravljena, da otrok izbruhne v jok in potok solza, ki bi ji olajšale prvo in veliko žalost njenega življenja, — toda ni jih bilo. Otrok je nepremično sedel, smrtno blede, ves iz sebe, ne da bi mogel dati izraza svojim čustvom. Mučili so jo očitki in vest.

Nenadoma so se vrata odprla. Na pragu je obstal Job Wainwright.

»Prenehajte s tem božanjem!« je zakričal. »Delo je to, kar potrebuje tako otroče — in dela naj, dokler ne zatre v sebi vse hudobije, ki jo ima po materini krvi!«

Drugi del.

PRVO POGLAVJE

Če bi delo samo bilo moglo pregnati iz Hesterine krvi vse, kar je bila podedovala po svoji materi, tedaj bi bil zadostoval en sam mesec, pa bi bil cilj dosežen. Dečko, ki je pred osmimi leti stopil na Eline mesto, se je med tem razvil v mladeniča in je moral prevzeti vrtnarska dela, snažiti, pomivati in posmetati pa je morala zdaj Hestera.

Wainwright je ni mogel videti Spominjala ga je svoje matere, ki se ji je imel zahvaliti, da je marsikateri potnik podvomil o njegovem doslej neomadeževanem imenu.

Pet in trideset let je bila gostilna pri »Zlatem runu« zanesljivo siguran kraj. Življenje in premoženje potnikov je bilo v njej brezpogojno na varnem. Wainwright ni mogel reholeti dejstva, da si je izbral razbojnik, kakršen je bil Tom Drury, prav njegovo hišo za poslednje pribežališče, Ela Ronova pa da mu je to omogočila. Vso svojo besnost je izlival na Hestero. Tega nista mogla izpremeniti niti čas, niti njena telesna mikavnost. Drugi ljudje so bili pač lahko prijazni z njo, — Wainwrighta pa je njena prikupna zunanost le še bolj dražila in nekega dne mu je sovrastvo do nje narekovalo misel, da bi ji dal odrezati kodraste lase. (Dalje)

DOMAČE NOVICE

* Cenjene naročnike opozarjamo na položnice, ki smo jih priložili vsem naročnikom, ki še nimajo naročnine poravnane do konca leta. Prosim jih, da se jih poslužijo ter nam naročnino čimprej nakažejo. Naročniki, ki so na naročnini na zaostanku, naj poravnajo tudi tega, sicer bomo primorani jim list ustaviti. — Uprava »Domovine«

* Eksc. Visoki komisar Grazioli je preteklo soboto obiskal razne šolske zavode in šolske kuhinje v Ljubljani. Tako je obiskal italijansko šolo, nekatere slovenske šolske zavode, šolske kuhinje GILL-a in občinske podpirne ustanove. — Pretekli teden je Visoki komisar poročal komisarjem okrajnih glavarstev Ljubljanske pokrajine. Vsi komisarji so podrobno poročali o življenju v svojih okrajih. Zelo podrobno so obravnavali vprašanja, ki se tičejo javnih služb, zdravstva, javnih del, šolstva, pomoči v splošnem in prehrane v posebnem. Eksc. Visoki komisar je dal točna navodila glede nadaljnjega delovanja, zlasti glede podpor. Dal je na razpolago tudi potrebni denar.

* Konzulat Nezavisne Države Hrvatske v Ljubljani je dobil lepe nove prostore v palači Bat'a sredi mesta. Kakor smo poročali, je nedavno prispel v Ljubljano novi hrvatski konzul prof. Salih Baljič, ki je s prejšnjim konzulom dr. Ivaničem obiskal Eksc. Visokega komisarja. Nekaj dni nato je Visoki komisar obiskal novega konzula v novih uradnih prostorih.

* Naša letalska zaščita. V vladni palači v Ljubljani je bila seja odbora za letalsko zaščito v Ljubljanski pokrajini. Predsedoval je Eksc. Visoki komisar. Podprefekt dr. David je poročal o delavnosti odbora, nato pa so bila podrobno obravnavana naslednja vprašanja: Javna in zasebna zaklonišča, predpisi za preprečevanje požarov v zgradbah, pomoč tehničnih edinic in služba za prvo pomoč, zatemnitev in postavitve nadzornikov po posameznih zgradbah.

* Osemdesetletnica uglednega rojaka. Preteklo soboto je praznoval 80-letnico ljubljanski notar g. dr. Andrej Kuhar, dolgoletni predsednik notarske zbornice. Pozna ga ne samo mesto, temveč tudi širna ljubljanska okolica, starejši Dolenjci pa se ga spominjajo še po notarskem delovanju v Stični in Trebnjem. Notar dr. Kuhar je po rodu iz vasi Ravne pri Smartnem nad Kamnikom. Izšel je s kmetijske domačije in se je sam izšolal. Vsesplošno je spoštovan zaradi plemenitega značaja.

* Zadnja pot urednika Filipa Omladiča. Smrt na nesreča urednika »Domovine« Filipa Omladiča je vzbudila v vsej Ljubljani, in povsod, kamor prihaja »Domovina«, mnogo iskrenega obžalovanja. Prav posebno se je izkazalo sočutje množice prejšnji tork popoldne ob pogrebu. Filip Omladič je ležal na mrtvaškem odru v kapelci sv. Marije na Zalah. Krsto je krasilo več vencev, med njimi tudi krasni venec konzorcija »Jutra« in Narodne tiskarne ter velik venec stanovskih tovarišev. Pogreb je bil tih, saj pokojnik ni nikoli maral pompa, zato pa je bilo slovo tem pristranejšje. Ko so viški frančiškani pred kapelo opravili molitve, se je zvrstil dolg sprevod, v katerem so bili predstavniki prav vseh ljubljanskih stanov in zlasti mnogo pokojnikovih ožjih rojakov in tovarišev. Lipe Omladič je bil pokopan na novem delu pokopališča pri Sv. Križu. Tožni smo se ločili od njegovega ozkega poslednjega doma, ki ga bomo radi še pogostokrat obiskali, da poživimo spomin na moža, ki smo ga vsi imeli radi.

* V primeru letalskega alarma zapre mestna plinarna v Ljubljani takoj dovod plina. Zato so gospodinjje opozorjene, da ob letalskem napadu zaprejo po stanovanjih vse plinske pipe in pipice. A če tega ni mogoče takoj storiti, naj to store takoj po vrnitvi v stanovanje. Če je v stanovanju vonj po plinu, je treba najprej odpreti vsa okna. Šele tedaj pa smemo odpreti tudi električno luč, ko ne diši več po plinu, da ne bi iskra iz stikala povzročila eksplozije.

* Mraz in slana. V novembru je živo srebro že nekajkrat padlo pod ničlo. Najbolj mrzlo jutro v dosedanjih jeseni smo imeli pretekli ponedeljek, ko smo zabeležili kar 5°C pod ničlo. Mraz je že prav občuten, tembolj, ker ga po tako toplem vremenu, kakršno smo imeli letos, še nismo vajeni. Slana je pobelila vso Ljubljansko pokrajino in pomorila poslednje jesenske rože. Tudi prvi sneg nas je obiskal v noči od prejšnjega ponedeljka na torek, je pa že zjutraj izginil in se drži le v Gorjancih in v nekaterih drugih višjih predelih Ljubljanske pokrajine. Prišel je letos znatno pozneje kakor lani, ko je zapadel 23. oktobra in je bilo po nekaterih vinogradih grozdje še na trsu. Letos pa so kmetovalci lahko zadovoljni, da so spravili skoraj vso letino ob ugodnem vremenu.

Borbeni čoln Italijanske mornarice v Sredozemskem morju

* Nov komet. V letošnjem letu je bil odkrit že tretji nov komet. Odkrila ga je finska zvezdopisateljka gđ. Oterma, ki se je doslej že večkrat izkazala. Sama je tudi zračunala, da je novi komet, ki se zdaj imenuje po njej, oddaljen od zemlje 300krat več kakor mesec. Naglo se bliža zemlji. Toda, naj ne bo nikogar strah, ker novi komet nikoli ne bo dosegel zemlje, čeprav drvi skozi vseмир 500krat hitreje kakor brzovlak. Njegova hitrost pa popušča od tedna do tedna. Pred božičem se bo novi komet najbolj približal soncu, vendar bo še tedaj od njega oddaljen za 60 odstotkov bolj kakor naša zemlja.

* Razvoj italijanskega filma je od leta do leta večji. V Italiji je zdaj več ko 3500 kinematograf, katerih skupni dohodki so lani dosegli 750 milijonov lir, medtem ko jih je bilo predlanskim še 600 milijonov lir. Na leto zdaj naredijo v Italiji okrog 150 filmov in sicer je bilo do lani v Italiji 75 priznanih družb za izdelovanje filmov. Njih število pa se je v letošnjem letu z združitvijo posameznih družb skrčilo na 38. Te priznane tvrdke dobivajo za svoje delo nagrade prosvetnega ministrstva. Vsekakor je italijanski film dosegel že tolikšno stopnjo, da se kosa z drugimi proizvodnjami filma v Evropi.

* Bodite previdni s petrolejskimi svetilkami! Marsikod na deželi ljudje še niso deležni elektrike in si morajo zvečer svetiti s smrdljivcem. Kako potrebna je previdnost pri ravnanju s takimi vnetljivimi tekočinami, pričuje žalostni primer, ki se je zgodil v Goričah na Koroškem. 24letna posestnikova hčerka Ana Čeba je nalivala petrolejko. Ker je bila oreblizu ognja,

se je petrolej vžgal. Ana se je opekla na desnici in je vrgla svetilko skozi vrata, kjer je svetilko razneslo. Tako je bilo opečenih še več drugih oseb. 22letna dninarica Ljudmila Segerjeva je bila posebno močno opečena po obrazu in prsih. 20letna Liza Čeba se je opekla po obrazu. Prav tako sta bila hudo opečena triletni Jože in enoletni Konrad Čeba. Vse te poškodovance so prepeljali v celovško bolnišnico. Tu je gospa Segerjeva kmalu izdihnila. Tudi oba otroka sta v smrtni nevarnosti.

* Turčijo je spet obiskal potres. Nedavni večer so začutili v raznih krajih v Turčiji zaporedne potresne sunke. Precej močno se je zamajala zemlja tudi v Carigradu. Podrobnosti še niso znane, vendar govore prva poročila, da je bilo mnogo žrtev in da je turški Rdeči polmeseč takoj poslal potrebno pomoč.

* Vodnikova pratika 1943 bo prinesla poleg koledarske vsebine s prikupnimi Gasparijevimi podobami svetnikov obilo zanimivih in poučnih člankov. Med sotrudniki so znana imena: Božidar Borko, dr. I. C. Oblak, Fr. Govekar, dr. Oskar Reya, Boris Orel, dr. Anton Debeljak, Miroslov Ambrožič, Ivan Albreht, dr. Anton Urbanc, Andrej Skulj, dr. Mario Foerster, Leopold Paljk, dr. Fr. Ogrin, Rudolf Dostal, Dragotin Gregorc in dr. Letošnje Vodnikove knjige izidejo o Miklavžu. Člani pohitite s prijavljanjem! Prijavite se lahko v pisarni Vodnikove družbe, Puccinijeva 5 (poslopje Narodne tiskarne), v knjižarni Tiskovne zadruge, Selenburgova ul. 3, v knjižarni Učiteljske tiskarne, Frančiškanska 6, in v Sentjakovski knjižnici na Kongresnem trgu.

ZA UGANKARJE?

Križanka

1	2	3	4	5
6				
7				
8				
9				
10				
11				

Besede pomenijo: vodoravno: 1. drevo (tudi žensko ime), 6. skrajšano moško ime + so-glasnik, 7. kraj petrolejskih vrelcev, 8. samoglasnik + obdelan prostor, 9. velikomestni potepin, 10. moško krstno ime, 11. mati (obratno); navpično: 1. sadno drevo, 2. žensko ime + vbod žuželke, 3. rastlina in cvet na vodi, 4. glasnik + žensko ime, 5. važna igralska karta + so-glasnik + enota električnega odpora.

Zlogovnica

Iz zlogov do, dro, ko, lar, mar, mre, na, pad, ve, pa sestavi pet besed, ki pomenijo: 1. denarno enoto 2. žuželko, 3. ribo, 4. stran sveta, 5. posodo. Izpremeni v vsaki teh besed prvo črko takó, da dobiš neve besede, katerih začetnice dadó ime gorenjskega mesta!

Dopolnjevanje

k a . . . . . pomorski častnik
. k a . . . . . blagó
. . k a . . . . . šivalna potrebščina
. . . k a . . . . . prevara
. . . . k a . . . . . orjak
. . . . . k a mesto v Ljublj. pokr.

Namesto pik vstavi črke: A A A C E E E I I I I L M N N N N N N N P P R S T T T U V.

FAKIRSKA ZVIJACA

Dva znanca, sedeča v gostilni, se pogovarjata o fakirjih in prvi pravi: »Tudi jaz bi znal napraviti fakirsko zvijsko.«

Drugi: »Tega ti pa že ne verjamem.«

Prvi: »Da, izliti znam nate poln liter vina, pa ne boš moker.«

Drugi: »To je gola bahavost.«

Prvi: »Pa staviva za deset lir, če ne verjameš.«

Drugi: »Velja.«

Prvi izlije liter vina na drugega, potegne iz žepa denar in reče: »Ne stavo sem izgubil.«

Filip Omladič:

Saharski kralj

Naš pokojni urednik Filip Omladič je znal spretno sukati peró ne samo kot novinar, marveč tudi kot pripovednik. O tem priča zlasti zgodba »Saharski kralj«, v katero je strnil spomine na svoje vojne doživljanje v prvi svetovni vojni. Zgodbo je napisal pred desetimi leti in jo zdaj objavljamo v njegov spomin.

Po skoraj mirnih tednih poslavljanja se zime je začela fronta sončnega pomladnega popoldne 1918 spet grozeče godrnjati, kakor da bi se drama iz lenobne otrplosti ogromna počasi, ki je bila doslej prihuljeno drumaia med kraškimi skalami. Ob Germadij je zdaj pa zdaj zaregljal klapetavi tak-tak strojnih pušk in se zaletaval v skalovje, tako veselo in spočito, kakor bi na veliki petek vrteli ragije neugnani vaški razposajanci. Rraa, rraa, so odmevali stili pušk od skale, od morja sem pa so javkale granate. V Slovanu so menda padale ali bogve kam.

Tisoč glav je imela pošast. Glasovi in izbljuvki, ki so vrel iz teh žrel, so barvale ilovnate in lapornate obraze z zidno bledico in izpreminjali vojnike v živali, ki jih je vodil bolj nagon kakor razum, ko so trgali svoja izmučena telesa iz objemov besneče smrti.

Za Germado so pele brnečo pesem velike kovinske ptice. Drdranje, ki se je čulo od daleč skoraj kakor slabo slšno zvonjenje z visoke daljnje gore, je postajalo močnejše in že so se kopicili beli oblaki pod komaj vidnimi perotmi, bleščečimi se v preoblični sončnega sija. Skoraj vsako sekundo se je razpočil v bližini letal nov šrapnel in pomnožil jato belih oblačnih kep.

Kraška zemlja pa je vlekla nase pomladno oblacio. V zlati sončni kopeli so se razuzdano Tisoči kletvic živih in tisoči vzdihov umirajočih smejale gole skale in ruševine razdejanih vasi, in ranjenih so se že vsesali v to zemljo, pa je vendar Vesna ni pozabila. Še razpadajoče zidovje je okrasila s slabotnimi travicami.

Pred baterijo 18 centimetrickov zakrinkanih in skritih med grmovjem blizu vnožja nizkega hriba je domovata v dolinici gradbena kompanija. Tri barake je imela. Mnogo nočnih počivališč, zgrajenih iz lesenih kolov in pokritih s strešnicami iz desk, je bilo posejanih po kamenju. V kompaniji so bili vojniki menda vseh avstrijskih navednosti, govoreči med seboj vojniško latovščino, ki se je v dolgih letih krvave vihre udomačila v avstrijski vojski. Besedni zaklad tega jezika, izrazov, dovolj, da so vojni tovariši lahko med seboj izmenjavali najglavnejše misli.

Okrog barak so se gnetle koščene postave — v umazane vojniške cunje obledeneli kosti ilovice in laporja, kakor iztrgani iz zemlje, da se premikajo, trpe in grože drugim takim postavam s trpinčenjem. Huda je bila zima, hujša in neprijetnejša kakor granate, ki pozimi niso tako pogosto jokale nad njihovimi glavami. Srca so jim igrala in upadli obrazi so se živahneje blesteli v vročem soncu. Od morja sem je šušljala topla sapica prijazno kakor tiha pesem dekleta, hrepencega po ljubezni, in je božala z mehкими sapicami ušesa in nosove, ob katerih so vročično gorele vdrti oči. Božajoči neugnanki ni jemal pomladnega čara niti smrad, ki ga je nosila pod nosove s slabo zakopanih grobov ali ga je pobirala raz gnijoče konjske tovariše, ki so ležali napol razpadli ob cesti, držeči skozi razdejano vas.

Trije rojaki, brivec Meden, mesar Jug in enoletnik — edini enoletnik pri kompaniji brez šarže, ki je obdržal v vojniški latovščini kar ime »ajnjeriger« — so bili napravili pod pritlikavim gabrom iz starih desk mizo in klopi, pa so kvartali kakor da bi se zabavali nedeljskega popoldne pod vaško lipo.

Blizu kvartopircev se je zleknil po tleh Ukrajinec Vasil. Sonce mu je žgalo rjava lica, on pa je polglasno pel pesem o kozakih in o črnooki Marusenki, ki bridko plaka za svojim izvoljenem. Brez konca in kraja so se vrstile ukrajinske pesmi, duhteče po široki stepi. Otrdela srca, katerih trdoto je že bilo načelo pomladno sonce, so se bolj in bolj tajala, kvartopircem je pojemala igralska strast in pisane podobice so padale čedalje mirneje na tršlo mizo.

Korporal Petek, v civilu trgovec, se je bil pravkar vrnil s kratkega dopusta iz mesta in se je približal kvartopircem.

»Nova ofenziva bo,« je bil izvedel nekje. »Na oni strani so navlekli pred nas kopo težkih baterij, baje 24 centimetrickov in novih metalcev min.«

Tovariši so ga obstopili, on pa se je obrnil proti enoletniku:

»Kaj si zmerom tako zamišljen? Ne veš, kako zapeljiva so mestna dekleta! Z menoj bi bil šel. Za pet hlebov kruha me je obrila tak spogledljiva stvarca. Ne verjamem, če jih ima kaj dosti nad poldrugim križem. Za tobak sem bil nameril kruh, pa hudič s tobakom in kruhom! Ko

me je srečala, me je kar vprašala po hlapcih in se zasmejala, da mi je zavrela vsa oprhla kri, kolikor mi je še ni posušilo zimsko crkovanje. Potem me je prišla in vlekla s seboj...«

»Morda si pa kar sam rad šel,« je pripomnil mesar in vsa družčina se je zakrohotala.

»Seveda se nisem dal prositi. Hudič, saj že pol leta nisem videl ženskega krila. Lačna je bila tako, da je hlebec kar na mestu pogoltala. Pa

ni bila navadna pocestnica. Šale s potepinkami me resnično ne mikajo, pri moji duši ne, kadar imaš priložnost za kaj imenitnejšega. Zato sem ji tudi dal vseh pet hlebov, čeprav bi bila lahko prav tako moja za en sam hlebec. Kar zaljubljen sem se in bom zdaj morda tudi tako žalosten, kakor naš enoletnik.

Enoletnik je molčal, kakor da ni čul zbadljivih besed.

»Kje pa stanuje tista tvoja deklica?« je boječe vprašal brivec. Njegovo vprašanje se je čulo tako sluzasto in koprneče po pustolovstvu z mladimi dekleti, da so tovariši ponovno planili v smeh.

»Mar bi mu jo rad ugrabil, sladkosnednik kisl,« je zazijal mesar, »tako kakor je enoletniku zapelejo deklet tisti praporščak?«

Komaj je bil izpregovoril te besede, že mu je bilo žal, da je z neobzdranim jezikom dregnil v občutljivo srce, pa je menil proti enoletniku:

»Vem, da si mehak. Zlodej naj vzame ženske in njihovo nezvestobo! Meni doma zapekujejo ženo, pa me nič ne boli. Ko se vrnem, saj se bom menda, ji pokažem vrata, pa konec! Ne žaluj za žensko! Poišči si kako tako, kakor naš Petek, pa bo vsa tvoja žalost odromala v pekel!«

»Kaj je bilo, za vrata, treba, da sem vam povedal to neumno zgodbo?« je z resničnim obžalovanjem v glasu menil naposled enoletnik. »Zdaj se pa igrate z menoj in s mojo neumnostjo. Če se odkrito izjavim, je v meni užaljena ta samoljubnost, kar me je ženska zapustila. Kdaj je že bilo to? No, v začetku preteklega jeseni, preden so me iz ječe porinili med vojnike... Takrat sem bil še strašno mlad.«

»Zdaj si pa morda že star, kaj ne dečko?« ga je zavrnil mesar.

»Poslušaj,« je govoril nadalje enoletnik. »Takole računam: Svet že več let stoji na glavi in življenjske izkušnje mi rastejo čez moja leta. Po teh izkušnjah so se mi torej pomnožila leta preko tiste starosti, ki mi jo je darovala priroda. Ječe se prav za prav takrat nisem prav nič bal in jaz sem kot zaljubljen tepec videl ves svet z ječo vred v samem cvetju... Prišli so v naš kraj vojniki. Trije dnevi so zadostovali, kakor so mi pisali zdoma, da si je pridobil praporščak dekletovo naklonjenost... Pa kaj vas vse te čenče zanimajo!«

Enoletnik je umolknil z občutkom, da je spet napravil veliko neumnost, ker je razgaljeval svoje notranje življenje pred trdnimi tovariši. Zastrmel se je predse. Utihišla je tudi ostala trojica. Poslušati so začeli jok granat.

Vasil se je bil pomaknil više v skale in je še vedno pel. Čudno se je mešal zvok mehkih ukrajinskih pesmi z godrnjanjem fronte.

»Ne bi mavalisi?« se je spomnil Petek, ki sta ga počasi minevali živahnost in dobra volja, ki ju je bil prinesel od mladenke iz mesta.

Pograbili so karte. Enoletnik je igral ravno-

dušno. Brivec, mesar in Petek pa so vsako igro spremljali s kletvicami in kvantami, da so se besede kar iskriale, kakor bi bile poine elektrike. Prevpiti so hoteli same sebe in ves tisti nemir, ki se je nagonsko ponavljal pri vojaki pred bližajočim se zlom, kakor se vznemirja živalstvo tik pred nevihto. Pozabiti so hoteli Damoklejev meč, viseč nad njimi. Nič ti ne pomaga, če se ga bojiš. Kadar pade, je konec, ali pa, če te je malo česne, se vrneš med lenuhe in ljudi.

Vasil je začel mrmrati pesem o stepi. Enoletnik je zmedeno igral, preveč je bil razmišljen, premehak je bil, ni se rodil za vojnika, niti ne za ljubimca preživahnih deklet, ki niso rada zvesta, pa je posušal melanholično pesem, videl steno, ki se je širila od obzorja do obzorja, stena se je izpremenila v peščeno Saharo, kjer ni človeka in kjer ni vojne.

Kvartopirci so se bliskovito vrgli na tla. Nad njihovimi glavami je bilo kratko javnilo in nato je zagrmelo na grču. Vasilova pesem je utihnila, Grgrajoči kriki so se nekajkrat zasekali v tresočo se napetost in nato zamrli.

Ko se je bil polegel cvileči dež granatnih drobcev in koščkov razbite skale, se je enoletnik bled in ves drgetajoč napotil proti prostoru, kjer je bil sedel Ukrajinec. Našel ga je z drobcom v čelu mrtvega. Kri je rdečila belino skal, steklena groza mrtvečevih odprtih oči se je nepremično upirala v brezdanjost. Prvega mrliča je videl enoletnik, odkar je na bojišču. Prišel je bil na fronto z zimo, a pozimi so bili imeli pri gradbeni kompaniji le redke bolnike.

Baš ko so lezli po skalah ostali tovariši, da bi morda pomagali Vasilu, je priletela nekam v bližino druga granata. Enoletnik se je vrgel prav čez mrtvega Vasila in ga je pri tem obrnil tako, da se je mrtvečev pogled vsesal prav v njegove oči s svojo srepo grozo in z osteklenelim protestom.

Tovariši doli pri barakah so začeli klicati enoletnika.

»Uvod v peklenko pesem, ki se bo začela morda že jutri,« je menil Petek, ko se je enoletnik vrnil. »Našo baterijo so izvohali in bo z njo vred vzel vrage tudi nas. Udarec takele granate v polno, pa ne bomo več mavalili, še krikniti ne bomo utegnili!«

Po večerji, ki so jo sestradani želodci prav hitro pospravili, je še nekajkrat zamišljavalo v zraku in zagrmelo v skalah, potem pa je nastopil somrak in pošast s slikajočimi žreli se je potuhnila in zleknila med skale.

»Čudne misli me danes obhajajo že ves dan,« je pripovedoval pri večerji enoletnik tovarišu Petku, ki je bil njegov ožji savinjski rojak. »Vsi ste krepkejši narave, a mene krvava vihra grize v dno duše. Vem, da je neumen ves moj odpor. Hočem se ga otresti in se udati v usodo, pa ne gre.«

V enoletnikovih očeh se je pojavil zagoneten blek, da je Petek vznemirjen pogledal tovariša.

»Tako nenadno mi je prišla na um Sahara, ko sem poslušal ukrajinske pesmi in ležal poleg mrtvega,« je nadaljeval enoletnik v vročini zamaknenosti. »Prostrana je ta peščena dežela, brez naših savinjskih kolobit, brez naših klečev in brez naših hribov... Mislim, da je vsa ravna. Morda so ponekod nagrađeni tudi griči peska, ki jih je znesla skupaj puščavska burja... V puščavi ni ljudi... Moja misel je tale: en človek je dober, dva sta tekmeča, v množini pa so ljudje živali... V kaki majhni oazi Sahare bi živel sam brez človeških živali... Sam bi bil in bi kraljeval obširnemu ozemlju.«

»Bolani si, dečko, pomlad te je prevzela. Mi, ki smo pri poslu od začetka vojne in smo pasli uši na različnih frontah, smo že vsi doživeli podobne trenutke. Pa smo jih preboleli. Nič ti ne pomaga odpor, udaj se v usodo, rabi razum in čuvaj prirodni nagon, pa se utegneš izviti iz krempijev smrti. Saj je res, da naše vojskovanje za Avstrijo pri nas nima, kakor bi dejal, prepričevalne sile. No, jaz sem pa postal stroj in upam, da me morda demontirajo, preden mi polomijo kolesje.«

»Menda sem res bolan. Čutim, da nekaj strašnega visi nad menoj in da se bo to zdaj odtrgalo. Odkar sem na fronti, sem izgubil vero v veliki dan. Me razumemš, kaj je to? To je vera, da boš doživel nekaj silnega, lepega... Strašna je ta izguba. Kakor da sem izgubil samega sebe... Ni to zavrnjena ljubezen zaljubljenega mladeniča, ni to ljubljena ženska... Mislim, da se mi vera v veliki dan ne bo več vrnila, ako bom sploh odnesel glavo z bojišča... Pesem ubitega Ukrajincega mi še zmerom brni v ušesih... Stepa... Sahara...«

Petek je kimal ves presenečen in zavzet. Ni vedel, kaj naj mu še reče. Prijel je prijatelja pod pazduho in ga povedel k njegovemu ležišču. Nato je polskal v žepu zamazan zavojček aspirina in mu ga dal in dejal:

»Vzemi in lezi! Ko prespiš bolne misli, boš spet zdrav.«

(Konec prihodnjic.)

Bolečine v nogah

Jesenski čas nastopa bolj in bolj s hladom. Meglena jutra segajo daleč v predpoldneve. Jesen je lepa za zdravega, pogubonosa pa za bolnika. Čudno razigra kri, bledih in bolehnih, jim napolni srca z upom in nado. Ko je oboje na vrhuncu, ko meni siromak: le zganil bom z roko in za vselej bo gorja konec, takrat pokaže svoj pravi obraz. Obraz, ki razodeva samo: nagnil se boš v umiranje. Nočem in ne morem ti dopustiti vstajenja. In tako usahne lepota vrtov, tiho pomenkovanje gozda in rože na licih onih, ki so verovali, prosili in upali v zdravje.

Morda bo šlo vse to mimo tebe. Niti opazila nisi, kako se iz dneva v dan spreminja gozd. Sladkobni vonj po medu, ki so ga bile polne jesenske njive, te ni prevzel. Vse bo šlo mimo tebe kar tako. Ti sama se pa zgubljaš in računaš. Skrbno računaš: otroci hočejo knjig, obleke, čevljev. Srebrne nitke na senci se bodo razrasle. Oči bodo zgubljale sijaj. Roke bodo utrjene, zakaj še ponoči boš skrbela in računala. Kar na lepem se bo zgodilo. Oblaki bodo razlili jesensko deževje. Razmočena zemlja bo ležala mrtva in utrujena. Vse ozračje bo težko in žalostno. Takega jutra se boš s strahom sklonila k nogam. Nič več ne bodo vitke, saj se ti je že nekaj dni sem dozdevalo, da so težke in okorne, sedaj pa spoznaš, da so otekle. Okrog gležnjev so se napravile rdečkaste blazinice. Če se jih dotakneš, zaboli; kdor še ni skusil te bolečine, je ne pozna. Sklepi na prstih so rdeči. Noge so nekam lesene. V kolenih čudno škriplje. Ščemeča vročina se razliva po krvi; usta so suha, oči imajo bolesten blesk, teka ni. Grenkobno se zaveš: bolna sem. Da, bolna. In mar se temu čudiš? Mar nisi vse zadnje tedne mačehovsko skrbela za svoje telo, zlasti za noge! V zgodnjem jesenskem deževju si bila morda premočena. Ne trdimo, da si hodila brez dežnika. A kaj pomaga dežnik — nogam! In tako se je razplamtel staro žarišče revmatizma. Revmatizem je bolezen, ki nas zagrabi takrat, ko se je najmanj nadejamo. Po malem se pase po sklepih onega, ki ga je prebolel, kar naprej. Tudi takrat, ko mislimo, da smo zdravi. A kje nam vzame gospodinja, mati, čas za zdravljenje tistih majhnih bolečin, ki jih vsak večer čuti v nogah? Zastarel revmatizem nosi s seboj že leta in leta. Staram se, pravi, kadar vidim, da so členki grbasti, okorni, kadar spozna, da hodi vedno bolj trdo, prav nič več prožno. Stara se! Prav nič ni resnice v tej misli. Le opravičevanje je. Saj nekje v srcu dobro ve, da še davno ni v tistih letih, ko bodo smele nastopati takele težave. Dobro ve, da si je bolečin tudi sama nekoliko kriva. Tistega revmatizma, ki ga je imela pred leti si ni prav nič prida pozdravila. In tako je ostalo leglo bolezn, ki vzplamti takrat, ko je čas zanjo najbolj ugoden, pod jesen. Če je že tako, da tistega, kar smo zanemarili pred leti, ne moremo več popraviti, potem skrbimo, da se vsaj poslabšalo ne bo! Deset dni — mar ni to zares samo kaplja v morju tistega časa, ki ga vsaka gospodinja žrtvuje družini — se bo že kako našlo. Mir, kopel, zdravniški pregled, nekaj malega zabave, pritažena zavest, da jo imajo le radi, saj so te naravnost prsilili, da se zdraviš — vse to bo storilo čudež. Mladostno sveža in dobre volje bo ona, ki je bila pred desetimi dnevi nejevoljna prav na vse. Če bo vsaj malo časa žrtvovala sama sebi, če bo prav tako skrbela za lastno toplo obutev in obleko ko za ono družino, bo za nekaj časa rešena bolečin v nogah. Gležnji bodo spet vitki, členki prožni, hoja lahka in nič več ne bo potreba kupovati za dve števili prevelikih čevljev.

Toplo vodo ima vsaka gospodinja pri rokah. Ceber tudi, če že ne kopalnice. Seveda je treba leči po topli kopeli. Če je kdo pri hiši, ki je voljan in zna masirati, bo kar dobro preskrbljeno za bolne noge. Če pa ne zna, potem naj jih čvrsto otre s platneno brisačo. Ni draga takoje zdravljenje; saj so potrebne zanje le kad, voda, brisača in nekoliko dobre volje. Dobro bo pa delo. Morda ne takoj prvi večer, a že teden dni prav gotovo.

Bolečine v nogah niso vedno posledki starega revmatizma. Nešteto drugih vzrokov je še. Recimo: ploska stopala. Vsaka ve, kakšna so Tistega izboženega svoda na notranji strani nimajo. Nekam lopatasta so. Kdaj so postala taka, včasih niti ne vemo. Zavedamo se jih šele takrat, kadar pritisnejo bolečine. Včasih so posledek v otrošk dob, prestane angleške bolezni. Včasih napornega, skozi leta trajajočega stanja. Lahko

jih zakrivj tudi nepravilna in slabo rezana obutev. Eno skupnost imajo pa vsa: bolečine in to zelo hude in dolgo trajajoče. Narava nam je dodelila prav posebno rast in zgradbo. Če se kje v tem pravilnem sestavu kaj podre, slede ne zbežni nasledki. Vezanji so vedno na bolečine. Stopalo mora biti obokano. Na to njegovo lastnost je vezana prožnost sklepov in raztegljivost vezil, ki ovijajo sklepe. Če se stopalo splošči, se raztegnejo vezila. Teža telesa pritiska nanje in jih prisili, da ostanejo trajno raztegnjena. Prvi znaki za nastopajoča ploska stopala so bolečine. Spočetka samo pri hajanju, kasneje tudi v miru. Noga ni več prožna, kot deska je, ne upogne se več, kar celo dvigamo in spet celo polagamo na tla. Okrog prstov boli, čez sredo stopala je kot zvezana; po kolikšak časa trajajoči hoji boli vse mišičje; v mečih in nad kolenom. Podplati pečejo. Gleženj na notranji strani noge je tako boleč, da se ga še dotakniti ne smemo. Hudo greše oni, ki pravijo, da je najlažje hoditi bos. Takrat namreč, kakor se je ploskost noge že razvila. Dobro stori morda biti bos, saj tako bolne noge zelo pečejo; za bolezen samo je pa to strup. Edino in pravilno zdravljenje je: podpreti stopalo. Dobe se za posebni vložki. Pa je tudi z vložki

Koristni nasveti

Dobra zdrava pitna voda je bistven in priznan znak samozvestne kulture.

Na pljučih bolni ne smejo svojega izpljunga pod nobenim pogojem požreti, temveč morajo pljuniti v posebno žepno stekleničico.

Ne dotikaj se električne napeljave z golo roko ali s kovinskimi predmeti (kleščami), temveč z debelimi, suhimi cunjami ali rutami.

Pri vseh vrstah zastrupljenja smemo piti mleko kot protisredstvo in obrambno sredstvo, le ne pri zastrupljenju s španskimi muhami in pri fosfornem zastrupljenju (vžigalice).

Spalnica naj bo dobro prezračena, preden greš spat.

Novo, sedaj mnogo rabljeno sredstvo proti srbečici se imenuje kalmitol.

Napačno je, če misliš, da potenje nog odvaža iz telesa bolezenske snovi in da se zato ne sme odpraviti. Potenje nog je le bolezen kože in to lahko zdravimo.

Za kuhinjo

Amerikanska krompirjeva juha. Ko imamo v zalogi krompir, je prav, da ga izkoristimo na raznovrsten način. Jeseni ima krompir dosti več redilnosti in vitaminov, kakor pozneje, ko je že uležan in takorekoč opešan. Poizkusite napraviti amerikansko krompirjevo juho. Sestavine: 3 dkg masla ali prekajene slanine, 1 zelena, 1 čebula, drobnjak, kostna juha, pol kg krompirja zrezanega na kocke, mleko, sesekljan petršilj in poper. Skuhaš tako: Na slanini ali masti prepražiš na koščke zrezano zelenjavo, zaliješ s kostno juho ali vodo in kuhaš. Pozneje pridenes na kocke zrezani krompir in ko je mehak, skodelico mleka, če ga imaš, dobro sesekljan petršilj in poper pa po okusu.

Govedina na način divjačine. Marsikdo ljubi divjačino. V nadomestilo pa se dá pripraviti tudi govedina, da je kar ne razločiš od divjačine. Kvaša: pol litra vode, četrt litra kisa, ena čebula, dva stroka česnja, koreninica petršilja, korenje, cel poper, trije klinčki, 2 lovorjeva lista, vršice timeza, pol kg govedine (po možnosti križ), 2 dkg masti, poper, 2 žlici moke. Priprava: meso polijem z mrzlo kvašo in ga pustim v njej 2 do 3 dni. Nato ga vzamem iz kvaše, nasolim, popopram in dam na razbeljeno mast z vso zelenjavo in iz kvaše in pečem 1/4 ure. Medtem meso vedno oblivam s kvašo. Ko je pečeno, ga zrežem na rezine. Zelenjavo potresemo z moko, malo prepražim, zalijem z vodo ali juho, pretlačim in dodam po možnosti 2 žlici smetane in žličko gorčice. Vse prevrem in polijem po zrezani pečenki. Po okusu bo gospodinja sama presodila, ali bo dala na mizo krompirja ali riža.

Sladko zelje s krompirjem in makaroni. Sestavine: zelena glava, 4 krompirji, 1/4 kg makaronov, žlica masti, 2 žlici moke, 1 sesekljana čebula, 2 stroka česnja, majaron, kumina in poper. — Olupljen krompir zrežem na koščke, zelje na široke rezance in skupaj kuham z majaronom, strtim česnjem, kumino in poprom. Posebej kuham makarone ali druge testenine in ko so kuhani, pridam zelju in krompirju s prežganim čebulo in pustim vreti še nekaj minut.

Navodilo za napravo finega kutinovega sira je objavil svojčas v Sadjarskem in vrtnarskem glasilu J. Stupica, ki pravi: Zrele, uležane plodove obriši in neolupljene razreži. Dobro je, če niso preveč uležani, ker imajo taki več pektina in se izdelek rajši strdi. Na razrezane plodove pri-

križ. Marsikdo ne razume in noče razumeti, da jih ne moremo kupiti, kar tveva dar treba za to pomisliti le na dejstvo, da naša leva noga ni popolnoma enaka desni, nima torej vsi enakih nog. In če jih nimamo, potem bo pač treba napraviti vložke po meri. Saj ni vseeno, ali so pravi ali ne. Vložki morajo biti pravilni, za vsako noogo posebej umerjeni. Če niso, naredijo več škode, ko korist. Po meri narejene je treba nositi vedno, doma in zunaj. Bolečine, ki se pojavijo prve dni, nas ne smejo preplašiti. So čisto naravni nastopi; popravljene lege stopal. Čez dober teden bomo spoznali dobroto nove obutev. Nič več ne bo bolečin. Pekočih podplavov tudi ne. Otekline ob gležnjih se ne bodo več pojavljale, mišičje ne bo več razboleno. Hodili bomo lahko in bolj prožno ko prej. Včasih je napaka tako velika, da ji celo vložki niso več kos. V takih primerih je potrebno že posebno zdravljenje: kopeli, masaža, telovadne vaje. Muka traja dolgo časa, a je kronana z uspehom. Če že ne s popolnim, pa vsaj z delnim. In če pomeni tak delni uspeh zgubo bolečin, potem je cilj dosežen.

Po dr. Boženi Merjakovi

lij toliko vode, da jih ravno pokriva. Potem kuhaj do mehkega, kar traja 30 do 35 minut. Kuhane pretlači skozi sito, nato odtehtaš na 1 kg ocedka 40 do 50 dkg sladkorja. Dobro je, če sladkor najprej »spinaš«, to se pravi, da ga kuhaš z malo vode (pol kg sladkorja in desetinko litra vode) toliko časa, da se nitka potegne za žlico. Potem dodaš pretlačene kutine in kuhaš toliko časa, da postane zmes žgančasta. Deneš v posodo, ki jo pest visoko namažeš nekoliko z oljem in postaviš na hladno, da se ohladi. Potem zvrneš na pergamentni papir, zaviješ in hraniš v hladnem prostoru. Lahko daješ ta sir tudi namesto rozin v sirove štruklje in gibanico. — Iz vode, ki ostane pri kuhanju sira, lahko napraviš zdriz ali želé. Na 1 kg vode vzameš 40 dkg sladkorja in kuhaš pri močnem ognju tako dolgo, da obvisi kaplja na kuhalnici. Tedaj vliješ v kozarce, kjer se popolnoma shladi. Zdriz rabiš za mazanje na kruh. Iz kutin lahko skuhamo tudi kompot ali pa sušimo krlhičke. Kompot je zelo prijetnega okusa. Za kompot kakor za sušenje so pa prikladnejši bolj uležani plodovi.

Oko — dar božji

Kaj je človeku oko? Najvažnejše čutilo. Najpotrebnejši organ v praktičnem življenju. Zrcalo duše.

Človek je najpopolnejša stvar božja. Ustvarjen je po božji podobi. Postavljen je za gospodarja vsemu stvarstvu. Ker ga predvsem odlikuje duh, se tudi imenuje »krona stvarstva«. Človeški duh je nerazrešljiva zagonetka. Duh oživlja telo, ki je delo našega stvarnika.

Najimnitnejši del človeškega telesa je glava, ker so v nji možgani, ki so v zvezi s čutili. Izmed čutil pa je najvažnejše oko. Po svojem sestavu je oko največja božja umetnina. Oko sprejema svetlobne žarke. Ti povzročijo dražljaj in živec v istem trenutku takorekoč naznanja to možganom. Zda je človek nekaj iz zunanjega sveta zaznal v svoji zavesti.

V vsem življenju je oko najpotrebnejši organ. Z njim opazujemo, gledamo in občudujemo lepoto narave. Poglejmo rdečo jutranjo zarjo, ki se dviguje iz daljnih gor! Kako krasno se preliva njena svetloba v razne barve! Zda iz ene v drugo in že iz te spet v drugo! Kako nepopisno lep je čar lomečih se žarkov na divje razorantih, visokih skalnatih gorah! In kako lep je na širnem morju, če ga gledamo v ranem jutru, ob vstajenju sonca ali pa ob njegovem zatonu! Neopisno! In kakšna krasota na sinjem oboku neba, ko gledamo v noči nanj! Zvezda se leskeče poleg zvezde in med njimi se počasi prepeljava kraljica zvezd, luna. O, prelest neba v pozni noči, kako si čudovita! In pri vsem tem gledanju narave je oko naš posredovalec.

Oko je, ki nam služi pri vseh opravilih. Kaj nam je oko, ocenimo, če pomislimo na slepega, katerega obdaja noč in dan tema. Tudi o opol-danski sončni luči se mu prav nič ne razjasni zagrinjalo. Kak siromak je nasproti nam!

Oko je tudi zrcalo duše. Oko odkrije skrivnost v globini srca. Raj čiste nedolžnosti se kaže v otrokovem očesu. Odsev večnih višav je v očesu, ki pogosto obrača misli k vsemu, kar je vzvišenega. Tudi srd, sovraštvo, zavist in strast se kažejo v očesu. Pa tudi onemu, ki je na poti greha, je oko izdajalec.

Oko bo strohnelo v črni ruši kakor vsi organi, a nekdo se bo spet odprlo, ko bo vstalo k povečanju. Pa tudi onemu, ki je na poti greha, je oko izdajalec.

Sušte: sl. Franja, učiteljica

Zimsko spanje živali

Zimsko spanje živali je eden izmed najbolj svojevrstnih prirodnih pojavov, ki v mnogih potankostih niti danes ni dokončno pojasnjen. Ze starogrški učenjak Aristotel se je bavil z bistvom in z vzroki tega pojava. Tolmačili si ga je tako, da vpliva na živali velik mrz, ki uspeva njihov organizem. To stanje, ki mu pravimo zimsko spanje, predstavlja hkrati trenutno odreenelost vsega telesa. Življenjsko delovanje posameznih organov se v veliki meri omeji, se ne prekinje, kakor mnogi napačno domnevajo. Popolnoma pa se ustavi preosnova živalskega organizma in telo se hrani večinoma samo od maščob, ki so se v njem nabrale za dobo zimskega spanja. Navzlic precejšnji izgubi na teži in oslavitvi telesa pa živali ne opešajo. Po prespani zimski živali niso nikakor manj živahne, kar izpričuje tudi takojšnje zauživanje hrane.

Glede dolgotosti zimskega spanja

moremo reči, da se da dokazati neprekinjeno, spanju podobno stanje pri dvoživkah in plazivih, medtem ko se pri sesavcih v splošnem primeri, da se zimsko spanje od prilike do prilike prekine. Trajanje zimskega spanja je baš pri sesavcih zelo različno. Tako n. pr. traja spanje pri veverici in jazbecu v posebnih okoliščinah le nekaj dni ali tednov, medtem ko prespi jež praviloma štiri do pet mesecev. Najdelj pa traja zimsko spanje pri svizcu ali mrmotici, ki prespi večasi tudi pol leta.

Večji del sesavcev, ki prespe zimo, si skrbno izbere svoje

zimsko bivališče.

Med redkimi izjemami so netopirji ali nočniki, ki prespe zimo brez vsake priprave v navadnih skroviščih. Mnoge živali prezimujejo kar v svojih poletnih domovanjih. V to vrsto spada na primer veverica, ki prezimi kar v svojem gnezdu. Prav tako prezimuje v svoji jami jazbec in v svojem duplu polh. Zadnji pridejo na vrsto oni sesavci, ki opremijo svoje poletno bivališče z listjem, mahom in iglami ter se z njimi varujejo proti mrazu in prezebanju ali pa si zgrade popolnoma nova domovanja za zimo. Značilen primer za te vrste živali je hrček, ki ima pozimsko stanovanje dvakrat tako globoko pod zemljo kakor poletno. Tudi svizci imajo posebna poletna in zimska domovanja. Njih zimska domovanja so okrogle ali ovalne votline, nastlane s suhim senom. Seno dobe živali na čisto svojevrsten način. Že v avgustu pogrizajo v okolici za zimsko spanje določenega bivališča vso travo in jo puste, da se popolnoma posuši, nakar jo spravijo kot seno v zimsko stanovanje. Tudi jež si preskrbi na svojevrsten način listje, seno in slame za svoj zimski dom. Poišče si gosto nastlano listje v gozdu, se valja po njem in si nabode na igle večjo ali manjšo množino listja, ki ga potem takoj prenese v svoje zimsko stanovanje. Za celo vrsto sesavcev pa je značilna preračunljivost, s katero naberejo gotovo količino živeža za zimo. To delajo seveda samo one živali, ki ne spet nepretrgano, ali pa one, ki nimajo pred začetkom ali po končanem spanju nobene možnosti, da bi si našle na prostem potrebno hrano. Značilen primer te vrste je predvsem hrček, pa tudi polh. Te živali napolnijo svoj zimski domek

z zalagami, ki jih uživajo deloma pred začetkom prvega zimskega spanja, deloma pa takoj po prebujanju.

O trdnosti zimskega spanja

se more reči, da je zelo različna med posameznimi vrstami sesavcev. Izredno trdno spanje, ki meji skoraj na popolno neobčutljivost, ima na primer jež. Po pravici primerjajo nekateri njegovo spanje »smrtnemu snu«. Nasprotno je spanje jazbeca, posebno pa medveda, nad vse rahlo. Pripomniti je še treba, da zapadeta obe živali v spanje le v ostrem mrazu. To velja posebno za medveda, ki se umakne v jamo samo, če zapade visok sneg in pritise hud mraz. Pri najmanjšem šumu pa se medved zbudi iz spanja. Znano je, da medved v nili zimi sploh ne gre spat. Zanj zimsko spanje tudi ni neobhodno življenjska potreba. V ostalem pa naj pripomnimo, da si v ostri zimi poišče prezimovališče najprej medvedka, ki si je, preden je nastopil sneg, postlala ležišče z listjem in mahom, to pa zategadelj, ker v tem času zanosi in vrže enega do tri mladiče. Neka posebna bistrost se kaže pri medvedu posebno v tem, da skuša prikriti svoje prezimovališče. Zato dela v kratkih presledkih ovinke in skače v grmovje in napravi krajšo pot celo zadensko, s čimer zabriše s prednjimi nogami sledove zadnjih šap, da bi tak onemogočil zalezovanje. V nasprotju z veliko večino prezimovajočih sesalcev se medved posti že nekaj tednov pred zimskim spanjem. Omejuje se pri tem samo na uživanje mahovnice in na jagode, ki pomagajo bajé čistiti čreva.

Med zimskim spanjem pade telesna toplota živali precej občutno

in sicer čisto do stopnje, da je razlika med telesno in zračno temperaturo upravn malenkostna. V splošnem znaša temperatura od 1 do 21 stopinj Celzija. Po ugotovitvah živaloslovca Lucanusa znaša toplota polha 10 do 12 stopinj, temperatura nočnika približno 6 stopinj, njegova temperatura v bdečem stanju pa znaša 33 do 35 stopinj Celzija. Ko je zimsko spanje končano, se temperatura naglo dvigne. Pri polhu so na primer ugotovili, da je poskočila toplota v eni minuti od 12 na 35 stopinj. Pri netopirjih pa je dosegla temperatura že v 14 sekundah 22 stopinj Celzija.

Značilno za prezimovalce je tudi počasnejše dihanje

Tako na primer dihanje netopir samo vsakih 15 minut. Svizci dihanje po pet- do šestkrat na minuto, v bdečem stanju pa znaša število dihov približno 50. Tudi pri ježu skoraj popolnoma preneha periodično dihanje, vendar pa so številni poskusi pokazali, da zadostuje že najrahljši dotik za razločno dihanje. Najpočasneje je dihanje prezimovalcev v začetku in proti koncu spanja. Tako dihanje jež v tej dobi štiri — do petkrat na minuto. Učenjaki, ki so preiskali pijuča prezimovalcev, pravijo, da se pljuča pri hrčku in svizcu popolnoma skrčijo in so znatno manj prekrvljena, kakor pri bdečih živalih. Sestavina krvi se v dobi zimskega spanja približa v gotovi meri sestavini krvi dvoživk. Po preiskavah

učenjaka Saissyja vsebuje kri prezimovalcev polovico beljakovin in dve tretjini vlakenc manj, pač pa četrtino vode več kakor kri živali v bdečem stanju. Na zunan se to kaže v tem, da je kri prezimujočih živali v manjši meri sluzasta in žilava, nego pri bdečih živalih.

Delovanje srca pri sesalcih v zimskem spanju je zelo omejeno

Znanstvenik Reeve je izračunal, da udari srce netopirja poleti v normalnem stanju 100krat na minuto, z nastopom zimskega spanja pa se zniža število utripov na 60, pri popolni odreenelosti pa udari srce komaj 14krat v 60 sekundah. Jezevo srce udari v bdečem stanju 75krat na minuto, tik pred zimskim spanjem pa se število utripov zniža na 25. Po dognanjih znanstvenika Sulgarja znaša število srčnih utripov hrčka v normalnem stanju 150 do 200 na minuto, za časa zimskega spanja pa komaj 14 do 15 utripov. Te ugotovitve so napravili učenjaki šele potem, ko so živalim odprli prsni koš, zakaj med zimskim spanjem utripa srce tako rahlo, da ga ni slišati od zunaj. Izredno zanimivo je dejstvo, da občutljivost pri smrtno učinkujočih operacijah med zimskim spanjem znatno počasneje poteka kakor pri živalih v bdečem stanju. Gadj, ki so jih bili zastrupili v zimskem spanju s tobakovim sokom, so poginili po trikrat daljšem času, nego bi sicer poleti v enakih okoliščinah.

Glede hrane je treba povedati, da največji del prezimovalcev vobče nič ne zauživa med spanjem

Med sesavci je morda edina izjema jazbec in v nekem oziru tudi hrček. Če zbudimo žival, ki ne zauživa med prezimovanjem nobene hrane, tedaj vidimo, da se pri njih poleg drugega javi tudi občutek lakote. Toda množina hrane, ki jo žival použije, je izredno majhna ali pa se pokažejo motnje pri prebavi. Primerilo se je že večkrat, da so umetno zbudene živali odklonile sleherno hrano.

Nad vse zanimivo vprašanje pravega vzroka zimskega spanja še danes ni rešeno!

Nazori učenjakov so baš v tem pogledu zelo različni. V starem veku so smatrali, da je edini vzrok zimskega spanja mrz, dandanes pa se pojavljajo cele vrste drugih razlag. Znanstvenik Denso na primer smatra, da je zimsko spanje pojav prirodnega nagona. Drugače tolmači to stvar Buffon, ki sočl, da je povod za zimsko spanje edino nizka temperatura. Po njegovem mnenju je zimsko spanje nekakšna doba odreenelosti za telo, ki jo povzroči predvsem nizka temperatura krvi. Müller vidi v zimskem spanju navidezno smrt. Zdi se, da bodo morali prirodoslovci še dolgo raziskovati to zanimivo vprašanje.

IZ DRUGE ŽUPNIJE JE

Nedeljska služba božja v vaski cerkvi je opravljena. Verniki hite iz cerkve. Pa niso veseli kakor druge nedelje. Pridiga je bila preveč pretresljiva: župnik je govoril o poslednji sodbi in o kaznih, ki čakajo grešnike. Vsi so potrli. Le eden med kmeti sloni mirno ob cerkvenih vratih in si prižiga pipo. Pa stopi drugi kmet k njemu: »Kaj tebi nič ni šlo do živga, kar so gospod govorili?«

»Zakaj?« se začudi nagovorjenec. »Mene se te reči ne tičejo, saj nisem iz vaše župnije.«

V poročni noči

Po cesti je brzel voz. Trije močni črni konji so ga vlekli. Včasih je šinil po širokih hrbtih tudi gospodarjev bič. Lahka kočija je večkrat skoraj zaplavalala v ovinkih. Sijal je mesec. Konji so vedno bolj vlekli.

»Se hitreje, Stefan, daj, poženj bolj! Ali ne veš, da bi že morala biti tam? Ali ne veš, da greva čez tri ure pred oltar! Poženj!« je prosila z izmučenim glasom Marija. Poročni je Stefan bil objel konje. Napel je vajeti, živali so dirjale kakor da bi jim bil hudič za petami.

»Ne morem bolj, Marija! Če prevrnemo, kdaj bova pri poroki?«

Prišla sta do gozda. Marija ni več sitnarila. Konji so tekli mnogo prehitro za temne poti v gozdu. Toda ball so se gospodarja, ker so vedeli, da jim ne bo prizanašal. Dospeli so do majhne jase. Zdej je le malo manjkalo, da se ni eden spotaknil.

»Draga,« se je gospod Stefan obrnil do Marije. »Sama vidiš, da ni mogoče tako poditi. Če se nama le en konj prevrže, sva izročena ali ježi ali nogam.«

»Vidiš, smo že skupaj! je zaklel Stefan. Konji so obstali in bili z nogami ob tla. Počasi so se ritensko umikali.

»Hi-hi-ho!« je Stefan vzpodbujal. »Aj-d-aj-ho!«

Gluho so odmevali njegovi kliči v tišino noči. Prijel je za bič. Da, umikali so se hitreje. Stefan je skočil z voza. Prijel je konje za povodec in jih skušal spraviti naprej. Ni se dalo. Hodil je

pred njimi. »Hooooo-oooo!« Potegnili je naprej. Takrat je izza dreves pogledala luna. Svetlo je obsijala človeka, ki je stal sredi ceste, oblečen v črno obleko. Stefan se ni mogel spomniti, kdo bi bil človek, ki bi nasprotoval njegovi ženitvi. Hotel je neznanca ogovoriti, toda ta ga je že prehitel.

»Ali ljubite bolj življenje ali ženo? Odločite se hitro, sicer bo prepozno. Vedite, tudi jaz ljubim Marijo in imam več pravic do nje kakor vi!«

Stopil je proti vozu. Stefan je planil do njega in mu prepovedoval stopiti na voz. Ta se je za mladega moža kaj malo zmenil. Sunil ga je z roko stran, kakor da bi bil peresce. O Stefanu se je govorilo, da ni močnejšega moža v vasi od njega. Skočil je za neznanca v voz in ga hotel vreči dol. Ta je samo zamahnil in Stefan je izgubil zavest. Padel je nazaj po vozu. Kmalu je prišel k sebi. Vedel je, da je nadnaravno močni človek v zvezi z hudičem. Sicer ne bi mogel tako suniti, kakor, da bi bil šimen njegov klobuk. Ušesa so se mu napela, ko je videl, da je ta strašni, črni mož izpregovoril »Draga Marija, mislim, da si me spoznala, jaz sem Jernej.«

Zdej je Stefan vedel, s kom ima opravka. Ne bo šlo lahko! Jernej je govoril: »Marija, poidi z menoj v deželo, kjer je mir in pokoj. Poidi z menoj v mojo hišo, tam je prostora za dva. Lahka ti bo zemlja, ko boš spala zraven mene, tam v mojem domovanju.«

Marija ni odgovorila. Stefan je stisnil pesti. To je pokojni Marijin ženin Jernej! Premišljal je, kaj bi naj storil. Jernej se ni premaknil. To

bitje je sedelo poleg Marije kakor kip, nekaj cunj, kup kosti in nezaželjen kalilec miru. Stefan je prijel poleg sebe ležeči bič. Dvignil ga je in udaril po stoječih konjih. Potegnili so tako močno, da je prikazen padla nazaj v naročje Stefana. Ta je stisnil pesti in se vrgel na Jerneja. Tepla sta se, se grizla in praskala. Konji so pritekli do obrežne ceste. Boj je bil neodločen. Mesec je posijal Jerneju v lice. Tedaj so Stefana od strahu zapustile moči. Marija, ki je preplašena gledala prizor, je švrknla po konjih. Mesec se je skril. V trdi temi so konji zgrešili cesto, kočija se je zavalila z živalmi vred v de-ročo Sieno. Le nekaj kamenčkov, ki jih je sprožil voz, je še padlo v reko, nato so valovi zagrnili sveži grob.«

»V Stefanovi hiši so pa z muzikanti in vinom pričakovali mlada zaročenca. Ker ju ni bilo, so zjutraj poslali na nevestin dom sla, ki pa je prinesel vest, da je našel Stefanov klobuk in njegov telovnik na cesti. Čez nekaj tednov so ribiči na Sieni objavili, da so potegnili iz vode trupla treh konj s vprego. Kaj se je zgodilo s trupli ponesrečencev, nam ni znano,« je končala grofica Olga svojo zgodbo.

»Ni mi znano, ali se je prikazen res pojavila. Vsi tako govorijo. Zato pravijo, tudi niso nikoli našli trupel mladih zaročencev.«

Zgodba nas je nekoliko pretresla. Romantično, obisk prikazni, ki hoče imeti svojo zaročenko seboj v grob, nato boj, ki ga zaključuje smrt. V sobo je prišel sluga naznaniti nov ples, — mazurko.

Boris Šurjev.

PO SVETU

× **Velikanski podmorski predor.** Na Japonskem so z velikimi svečanostmi odprli podmorski predor, ki veže japonsko celino z otokom Kiūčiū. Pri delu je bilo zaposlenih nad 3 milijone delavcev. Gradnja je trajala nad 6 let in so stroški narasli na 30 milijonov jenov. Vendar je pomen tega podmorskega predora, po katerem vozijo vlaki, zelo velik še prav posebno pa je Japonska s tem orjaškim delom pokazala svoje odlične tehnične sposobnosti.

× **Poročni prstani.** Ta in oni »moderni« zakonci sicer ne nosi več poročnega prstana, ki naj bi opozarjal na večno zvezo. Vendar je ta stari običaj v splošnem še vedno v veljavi, čeprav se je že precej prilagodil muhasti modi. Tudi v Evropo je že prišel davno pred sedanjo vojno poročni prstan iz platine, kakršen je v navadi v Ameriki in ga često krasijo majhen diamant. Pred leti so začeli v Ameriki izdelovati poročne prstane kar iz treh ozkih in tesnih prstanov, okrašenih s kamni različne barve. V Evropi je v splošnem v navadi še vedno navaden prstan brez vseh okrasov, razen morda, da je znotraj vgrajeno ime ženine ali neveste.

× **Beseda o žganju.** Ze ime kaže, da so Arabci izumili alkohol. V Franciji pa je baje Arnaud de Villeneuve, ki je bil zdravnik v 13. stoletju, odkril žganico, ki jo je krstil za »živo vodo«, kakor ji pravijo tudi Italijani in drugi romanski narodi. Arnaud sam je trdil, da žganje daljša življenje, razganja nepotrebno vlogo, krepi srce, hrani mladost, ob kratkem: pomaga do visoke starosti. To je kajpada lahko trdil v svojem stoletju, sicer se pa tudi še danes najdejo ljudje njegove sodbe. Nekaj časa so prodajali žganjico samo lekarnarji in ocararji. Oštirji in drugi so dobili pravico prodajati žganje javno in na drobno šele z odlokom francoskega parlamenta v letu 1678. Te opojne pijače so bile slabe vrste in so imele čisto drugačen učinek, nego ga je bil napovedal iznajdnik. Srbi imajo pregovor, ki pravi: ženska rakija bolj ubija kakor moška puška!

× **Čebula, zdravilo proti raku.** Čebula je v ljudskem zdravstvu posebno priljubljeno sredstvo. Zadnje desetletje so nanjo pozorni tudi zdravniki-raziskovalci. Pariški specialist za raka dr. Lakovsky je že pred 12 leti trdil, da je po njegovih izkušnjah čebula neke zaščitno sredstvo proti raku, ampak naravnost zdravilo proti tej strašni bolezni. Čebula ima po trditvah dr. Lakovskega radioaktivna svojstva, a le dokler je v surovem stanju. Po dognanjih tega zdravnika je v krajih, kjer jedo mnogo surove čebule, rak skoraj neznana bolezen. V Rusiji in na Poljskem so razne židovske občine, ki se v glavnem preživljajo s kruhom, surovo čebulo in vodo. Med temi ljudmi ni raka. Tudi pri Srbih, Bolgarih in raznih kavkaških plemenih, kjer pojedó mnogo surove čebule, je rak redka bolezen.

× **Kaj je diplomacija?** Mlad dijak bi bil rad vedel, kaj je diplomacija, pa je vprašal izkušnega politika. Postarni državnik mu je odgovoril: »Da boste vedeli, kaj je diplomacija, vam povem kratko zgodbo. Nekemu vladarju v Aziji se je sanjalo, da so mu izpadli zobje drug za drugim. Ko se je mogočni vladar zbudil, je poklical meniha in ga vprašal, kaj pomenijo sanje. Ta menih pa ni bil diplomat in je rekel vladarju: »Mogočni gospodar, tvoje strašne sanje pomenijo žalost. Zobje so tvoji otroci, vsi ti bodo pomrli in jokal boš za njimi.« — V prehudi tegobi je vladar ukazal neprevidnega meniha preteptati in nabosti na kol. Potem je poklical predce drugega meniha. Ta pa je bil diplomat... »Raduj se mogočni gospodar!« je rekel kralju. Zobje predstavljajo tvoje otroke. Bogovi, ki te ščitijo ti bodo podaljšali življenje, tako da boš preživel vse svoje potomce in sicer sebi v veliko veselje, tvojim narodom pa v veliko srečo...« — »Na, tole možno, polno zlata!« mu veli glavar ves navdušen. Tvoje svetost častim in ljubim tvojo modrost...« — »Evo vam sinko«, je zaključil stari državnik, »to je diplomacija!«

SREČO JE IMEL

A: »Moj prijatelj Jaka, ki je pretekle dni umrl, je imel res srečo...«

B: »Zakaj?«

A: »Pomisli, ko je zavaroval hišo za primer požara, mu je poslopje kakor nalašč pogorelo. Komaj se je zavaroval za nezgode, si je že zlomil nogo. Pred dobrim tednom je pristopil k Pogreb-nemu društvu in tri dni nato je že imel brezplačen pogreb.«

Kako je propadlo kraljestvo

Najskrivnostnejša uganka svetovne zgodovine, katero so reševali znanstveniki, je bilo vprašanje, zakaj je razpadlo kraljestvo Majcev v Srednji Ameriki. Američani jih imenujejo narod Maya) prav za prav niso bili Indijanci, saj so jim bili komaj podobni. Zgodovina Majcev je bila po dolgih stoletjih šele pred leti razvozijana. V Srednji Ameriki, v vročih pragozdovih države Guatemale, je ameriški zemljepisec dr. Cooke odkril skrivnost razpada kraljestva Majcev. To kraljestvo je bilo mnogo stoletij prej, preden so stopili Evropeci na ameriška tla, veliko kraljestvo v Srednji Ameriki, bogato in mogočno. Dvanajst stoletij je vladala v tem kraljestvu zlata doba in so si Majci ustvarili še danes za nas nerazumljivo visoko kulturo. Občudovanja vredni so njihovi uspehi v zvezdoznanstvu, računstvu, stavbarstvu in lepih umetnostih. Ko pa je bilo kraljestvo na vrhuncu svoje slave in moči, je razpadlo v kratkem razdobju 50 let. Milijoni in milijoni državljanov te lepe države so v nekaj letih pomrli, ostali pa so se razkropili po Južni in Severni Ameriki.

Do najnovejših odkritij dr. Cookeja si ni znal noben znanstvenik razložiti razpada mogočne države in uničenja tako naprednega in kulturnega naroda. Kameniti spomeniki inajzo vklepano mnogo poročil iz življenja Majcev. Iz njih posnemamo, da so si Majci že 600 let pred Kristusom ustvarili osnove svoje države in kulture. Iz začetkov njihove kulture nam sicer ni mnogo znano, veliko pa je število spomenikov, ki nam nudijo zgodovinsko snov okrog prvega stoletja po Kristusu, torej od takrat, ko je začelo propadati veliko rimsko kraljestvo. V tej dobi je doseglo majsko kraljestvo veličasten razvoj. Bilo je izredno mogočno, v znanosti in umetnosti pa je doseglo višino, ki je še danes za nas nerazumljiva.

Med leti 300 in 600. po Kristusu je kraljestvo najbolj cvetelo in vse je kazalo, da bo v bodoče majska država zaslegla vso Ameriko. Majci so krčili pragozde, ki so rasli v njihovi vlažni in silno vroči domovini. Napravili so si velike kamnolome, kjer so lomili kamen, s katerim so si sezidali pravilno lepa mesta. Na deželi so imeli urejeno umno kmetijsko gospodarstvo, ki je nudilo vsem državljanom prijetno in udobno življenje. Svojim bogovom so postavljali velikanska svetišča, svojim kraljem pa razkošne palače. Zidali so orjaška javna poslopja in mogočne zvezdarne. Njihova kiparska, slikarska, zlatarska in druga umetnostno-obrtna dela so bila lepša in čudovitejša kakor umotvori Egipčanov. Poznali so umetno izdelane lončarske izdelke in bili so mojstri v predenju in tkanju. Bili so prebrisani trgovci in izkušeni kmetovalci. Čez močvirja, s katerimi so bile preprežene njihove pokrajine, so gradili ceste, ki so ljubovale zobu časa dalje ko znane rimske vojaške ceste. Nenadkriljivi pa so bili v računstvu in zvezdoslovju. Ustvarili so si koledar, ki je bil natančnejši od našega.

Stoletja je cvetelo bogato kraljestvo. Med leti 580 in 630. po Kristusu, ko je narod dosegel najvišje stopnje kulture in ko je štela država 14 milijonov prebivalcev, so pa Majci zapustili svoja veličastna mesta, svoje lepe kmetije, palače in svetišča. Odšli so v druge kraje in prepustili svojo domovino razpadlosti.

Šele zadnjih 30 let so vztrajna odkopavanja ob njihovih mestih prinesla na dan kamenite spomenike, ki nam pojasnjujejo usodo nesrečnega majskega naroda.

Majci so v usodnih petdesetih letih svojega propada umirali kakor muhe. Tisti, ki so preživeli strašno umiranje, so zbežali ali v Južno Ameriko ali v Severno Ameriko. V novih krajih so skušali s pridnostjo zgraditi si novo domovino. Žal se jim je to le čelno posrečilo. Njihovo drugo kraljestvo ni nikdar moglo doseči prvo. Ko je leta 1519. prišel španec Cortez s svojimi vojniki v Južno Ameriko, je našel le še druge rodove. Majci so bili bližje ugonobljeni od bojevitih indijanskih rodov. Zgodbe o njihovem čudovitem kraljestvu pa so ostale bogati Indijanci kakor lepa pravljica.

Kaj je uničilo prvo tako mogočno kraljestvo? Kakšen udarec je moral zadeti te napredne ljudi, od katerih danes skoro ni potomcev. Le nekaj zanemarjenih ljudi je ostalo od mogočnih Majcev. Po dolgih stoletjih je znanstvenik prinesel pravo rešitev z dokazi. Dr. Cooke je raziskoval z velikim številom ljudi pokrajine v Guatemali, kjer je bilo središče nekdanjega majskega kraljestva. Cooke je našel rešitev uganke v močvirjih, ki danes pokrivajo 40 odstotkov nekdanjega lepega kraljestva. Danes je vse to ozemlje poraslo s gozdovi, v katerih ne živi noben človek. Preiskoval je tla in zemsko obliko teh močvirij in gozdov kakor tudi gričev, ki stoje med njimi. Nižina je danes vsa močvirna, porasla z grčaviimi trnjevim drevesi. V času deževja je vsa ta zemlja poplavljená. Gričevje, ki je visoko nekaj sto metrov, pa je poraslo z mahagonijevimi in čiklejevimi drevesi.

Natančna preiskava je prinesla dokaz, da so bila ta močvirja nekoč globoka in čista jezera. Velika mesta, in bogate kmetije pa so bile na gričevju, kjer še danes stoje v gozdovih z mahom porasle razvaline. Jezera so bila za Majce najprimernejša prometna sredstva; po njih so vozile ladje iz kraja v kraj. Kolikor je znano, Majci niso poznali živali, ki bi jim prenašale tovore. Prav tako pa niso kljub visoki kulturi iznašli vozila.

Prebivalstvo majske države je v zlati dobi hitro naraščalo in zato so se selili čedalje bolj v gričevje, kjer so podirali gozdove. Obdelovali so nove plasti zemlje, jih izpreminjali v lepa polja, na katerih so pridelovali turščico in žito. Z uničenjem gozdov pa so izpostavili debelo in rodovitno črno gozdno zemljo silnim nalivom, ki so trajali po šest mesecev na leto. Zgodilo se je nekako isto kakor s Krasom. Nalivi in poplave so izprale velike množine zemlje z gričevja v jezera, ki so v teku let postala močvirna in neplodna. Uničeno jim je bilo plodno polje in onemogočen promet v zamočvirjenih jezerih, kjer so se zaredile milijarde komarjev in moskitov. Kakor kuga sta začela razsajati malarija in rumena mrzlica. Majci te bolezni prej niso poznali in zato niso bili dovolj odporni. V 50 letih njihovega razpada so razsajale kužne bolezni druga za drugo; nihče ni mogel ustaviti strašne umiranja. Kdor se je mogel, se je rešil z begom iz okužene dežele. To je pravi razlog, zakaj je razpadlo to kraljestvo.

Gotovo je bil važen razlog za propad njihovega kraljestva tudi v tem, da so se v zlati dobi pomehkužili in se zato niso mogli upirati hudim boleznim, proti katerim niso poznali zdravil.

SMEŠNICE

HITER ODGOVOR

Jaka iz Zabje vasi: »Kakšno čudno vrsto psa pa imate?«

Ljubljancan: »Mešanica osla z zabjevačkanom!«

Jaka: »Poglejte no, potem sva pa oba v sorodu s to živalco...«

STRAH PRED ZENO

Gašper: »Gospod doktor, povejte mi, kaj mi manjka.«

Zdravnik: »No, neizmerni leni ste. To je vsa vaša bolezen.«

Gašper: »Zdaj mi pa to povejte po latinsko, da bom lahko povedal tudi svoji ženi.«

NESREČA

A: »Te nesreče pa res ne bi bilo treba!«

B: »Kaj se ti je pa primerilo?«

A: »Pomisli! Grem po cesti in najdem tisočak...«

B: »Praviš, da je to nesreča?«

A: »Seveda, ker je šel z menoj prijatelj, ki sem mu dolžan dva.«

IZKUŠNJAVA

Duhovnik v jetnišnici: »Kako ste le mogli podlež izkušnjam! Če bi se bili malo bolje branili, ne bi zdaj sedeli tu.«

Kaznjeneec: »O, saj sem storil vse, kar je bilo v mojih močeh. Dva stražnika sta obležala na tleh, štirje drugi so me pa komaj privlekli do stražnice.«

POSLEDNJA RESITEV

Stric Miha je prišel na obisk. Govori, izprašuje. Dve uri, tri ure, štiri ure.

Potem priteče mama vsi obupana k Dušančku: »Dušanček, hitro pridi v sobo, da boš stricu deklamiral 'Krst pri Savici'. Potem bo mogoče le šel.«

NI MNOGO VREDEN

Gašper je rešil sina bančnika Oderuhoviča, ko se je potapljaj.

Vsa srečna mamica mu je dala za to stotak. Gašper je pogledal stotak, potem pa otroka, ki se je že zbudil iz nezvesti, in rekel: No, dečko, mnogo pa res nisi vreden!«

IZ SOLE

»Gospod profesor,« se je razburjal oče nekega dijaka, »kako je mogoče, da je dobil moj sin iz matematike enojko?«

»Zelo preprosto. Slabše ocene namreč sploh ni,« mu je odgovoril profesor mirno.